

Zarząd Województwa Lubelskiego

**Informacje uzupełniające
do projektu
Regionalnego Programu Operacyjnego
Województwa Lubelskiego
na lata 2014 - 2020**

Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie

Lublin, 8 kwietnia 2014 r.

SPIS TREŚCI

Numeracja priorytetów inwestycyjnych na poziomie krajowym i unijnym.....	3
Część 1. Uzupelnienie do Rozdziału 1 <i>Strategia dotycząca wkładu programu operacyjnego w realizację unijnej strategii na rzecz inteligentnego, zrównoważonego wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu oraz osiągnięcie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej</i>	9
Część 2. Uzupelnienie do Rozdziału 4 <i>Zintegrowane podejście do rozwoju terytorialnego</i>	47
Część 3. Uzupelnienie do Podrozdziału 4.2 <i>Zintegrowane działania na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich</i>	51
Część 4. Uzupelnienie do Podrozdziału 4.5 <i>Wkład planowanych przedsięwzięć w ramach programu w odniesieniu do strategii makroregionalnych i strategii morskich, z zastrzeżeniem potrzeb obszaru objętego programem zidentyfikowanych przez państwo członkowskie</i>	53
Część 5. Uzupelnienie do Rozdziału 5. <i>Szczególne potrzeby obszarów geograficznych najbardziej dotkniętych ubóstwem lub grup docelowych najbardziej zagrożonych dyskryminacją lub wykluczeniem społecznym</i>	54
Część 6. Uzupelnienie do Rozdziału 7. <i>Instytucje i podmioty odpowiedzialne za zarządzanie, kontrolę i audyt oraz rola partnerów</i>	54
Część 7. Uzupelnienie do Podrozdziału 7.2.1. <i>Przedsięwzięcia podjęte w celu zaangażowania właściwych partnerów w przygotowanie programu operacyjnego oraz rola tych partnerów we wdrażaniu, monitorowaniu i ewaluacji programu operacyjnego</i>	56
Część 8. Uzupelnienie do Rozdziału 8. <i>Koordinacja między funduszami Polityki Spójności, EFRROW, EFMR oraz innymi unijnymi i krajowymi instrumentami finansowania oraz EBI</i>	62

Numeracja priorytetów inwestycyjnych na poziomie krajowym i unijnym.

Nazwa priorytetu inwestycyjnego	Numer przyjęty na poziomie krajowym	Numer z rozporządzenia unijnego
Cel tematyczny 1 Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji (strengthening research, technological development and innovation)		
Udoskonalanie infrastruktury badań i innowacji i zwiększanie zdolności do osiągnięcia doskonałości w zakresie badań i innowacji oraz wspieranie ośrodków kompetencji, w szczególności tych, które leżą w interesie Europy <i>(Enhancing research and innovation (R&I) infrastructure and capacities to develop R&I excellence, and promoting centres of competence, in particular those of European interest)</i>	1.1	1 a
Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje, rozwijanie powiązań i synergii między przedsiębiorstwami, ośrodkami badawczo-rozwojowymi i sektorem szkolnictwa wyższego, w szczególności promowanie inwestycji w zakresie rozwoju produktów i usług, transferu technologii, innowacji społecznych, ekoinnowacji, zastosowań w dziedzinie usług publicznych, tworzenia sieci, pobudzania popytu, klastrów i otwartych innowacji poprzez inteligentną specjalizację, oraz wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów, zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji, w szczególności w dziedzinie kluczowych technologii wspomagających, oraz rozpowszechnianie technologii o ogólnym przeznaczeniu <i>(promoting business investment in R&I, developing links and synergies between enterprises, research and development centres and the higher education sector, in particular promoting investment in product and service development, technology transfer, social innovation, eco-innovation, public service applications, demand stimulation, networking, clusters and open innovation through smart specialisation, and supporting technological and applied research, pilot lines, early product validation actions, advanced manufacturing capabilities and first production, in particular in key enabling technologies and diffusion of general purpose technologies)</i>	1.2	1 b
Cel tematyczny 2 Zwiększanie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości TIK (Enhancing access to, and use and quality of, ICT)		
Wzmocnienie zastosowań TIK dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia <i>(strengthening ICT applications for e-government, e-learning, e-inclusion, e-culture and e-health)</i>	2.3	2 c
Cel tematyczny 3 Wzmacnianie konkurencyjności MŚP (Enhancing the competitiveness of SMEs)		

<p>Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości</p> <p><i>(promoting entrepreneurship, in particular by facilitating the economic exploitation of new ideas and fostering the creation of new firms, including through business incubators)</i></p>	3.1	3 a
<p>Opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu umiędzynarodowienia</p> <p><i>(developing and implementing new business models for SMEs, in particular with regard to internationalisation)</i></p>	3.2	3 b
<p>Wspieranie tworzenia i poszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług</p> <p><i>(supporting the creation and the extension of advanced capacities for product and service development)</i></p>	3.3	3 c
<p>Wspieranie zdolności MŚP do wzrostu na rynkach regionalnych, krajowych i międzynarodowych oraz do angażowania się w procesy innowacji</p> <p><i>(supporting the capacity of SMEs to grow in regional, national and international markets, and to engage in innovation processes)</i></p>	3.4	3 d
<p>Cel tematyczny 4 Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach <i>(Supporting the shift towards a low-carbon economy in all sectors)</i></p>		
<p>Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych</p> <p><i>(promoting the production and distribution of energy derived from renewable sources)</i></p>	4.1	4 a
<p>Promowanie efektywności energetycznej i korzystania z odnawialnych źródeł energii w przedsiębiorstwach</p> <p><i>(promoting energy efficiency and renewable energy use in enterprises)</i></p>	4.2	4 b
<p>Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych, i w sektorze mieszkaniowym</p> <p><i>(supporting energy efficiency, smart energy management and renewable energy use in public infrastructure, including in public buildings, and in the housing sector)</i></p>	4.3	4 c
<p>Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu</p> <p><i>(promoting low-carbon strategies for all types of territories, in particular for urban areas, including the promotion of sustainable multimodal urban mobility and mitigation-relevant adaptation measures)</i></p>	4.5	4 e

Cel tematyczny 5 Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem (Promoting climate change adaptation, risk prevention and management)		
Wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami <i>(promoting investment to address specific risks, ensuring disaster resilience and developing disaster management systems)</i>	5.2	5 b
Cel tematyczny 6 Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami (Preserving and protecting the environment and promoting resource efficiency)		
Inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie <i>(investing in the waste sector to meet the requirements of the Union's environmental acquis and to address needs, identified by the Member States, for investment that goes beyond those requirements)</i>	6.1	6 a
Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie <i>(investing in the water sector to meet the requirements of the Union's environmental acquis and to address needs, identified by the Member States, for investment that goes beyond those requirements)</i>	6.2	6 b
Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego <i>(conserving, protecting, promoting and developing natural and cultural heritage)</i>	6.3	6 c
Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę <i>(protecting and restoring biodiversity and soil and promoting ecosystem services, including through Natura 2000, and green infrastructure)</i>	6.4	6 d
Cel tematyczny 7 Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej (Promoting sustainable transport and removing bottlenecks in key network infrastructures)		
Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi <i>(enhancing regional mobility by connecting secondary and tertiary nodes to TEN-T infrastructure, including multimodal nodes)</i>	7.2	7 b
Rozwój i rehabilitacja kompleksowych, wysokiej jakości i interoperacyjnych systemów transportu kolejowego oraz	7.4	7 d

propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu <i>(developing and rehabilitating comprehensive, high quality and interoperable railway systems, and promoting noise-reduction measures)</i>		
Cel tematyczny 8 Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników <i>(Promoting sustainable and quality employment and supporting labour mobility)</i>		
Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników <i>(access to employment for job-seekers and inactive people, including the long-term unemployed and people far from the labour market, also through local employment initiatives and support for labour mobility)</i>	8.5	8 i
Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw <i>(self-employment, entrepreneurship and business creation including innovative micro, small and medium sized enterprises)</i>	8.7	8 iii
Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę <i>(equality between men and women in all areas, including in access to employment, career progression, reconciliation of work and private life and promotion of equal pay for equal work)</i>	8.8	8 iv
Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian <i>(adaptation of workers, enterprises and entrepreneurs to change)</i>	8.9	8 v
Aktywne i zdrowe starzenie się <i>(active and healthy ageing)</i>	8.10	8 vi
Cel tematyczny 9 Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją <i>(Promoting social inclusion, combating poverty and any discrimination)</i>		
Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych <i>(investing in health and social infrastructure which contributes to national, regional and local development, reducing inequalities in terms of health status, promoting social inclusion through improved access to social, cultural and recreational services and the transition from institutional to community-based services)</i>	9.1	9 a

Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich <i>(providing support for physical, economic and social regeneration of deprived communities in urban and rural areas)</i>	9.2	9 b
Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie <i>(active inclusion, including with a view to promoting equal opportunities and active participation, and improving employability)</i>	9.4	9 i
Ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym <i>(enhancing access to affordable, sustainable and high- quality services, including health care and social services of general interest)</i>	9.7	9 iv
Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwiania dostępu do zatrudnienia <i>(promoting social entrepreneurship and vocational integration in social enterprises and the social and solidarity economy in order to facilitate access to employment)</i>	9.8	9 v
Cel tematyczny 10 Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie (Investing in education, training and vocational training for skills and lifelong learning by developing education and training infrastructure)		
Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia <i>(reducing and preventing early school-leaving and promoting equal access to good quality early-childhood, primary and secondary education including formal, non-formal and informal learning pathways for reintegrating into education and training)</i>	10.1	10 i
Wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji <i>(enhancing equal access to lifelong learning for all age groups in formal, non-formal and informal settings, upgrading the knowledge, skills and competences of the workforce, and promoting flexible learning pathways including through career guidance and validation of acquired competences)</i>	10.3	10 iii
Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez	10.3 bis	10 iv

<p>praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami</p> <p><i>(improving the labour market relevance of education and training systems, facilitating the transition from education to work, and strengthening vocational education and training systems and their quality, including through mechanisms for skills anticipation, adaptation of curricula and the establishment and development of work-based learning systems, including dual learning systems and apprenticeship schemes)</i></p>		
<p>Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej</p> <p><i>(investing in education, training and vocational training for skills and lifelong learning by developing education and training infrastructure)</i></p>	10.4	10 a

Część 1. Uzupełnienie do Rozdziału 1 *Strategia dotycząca wkładu programu operacyjnego w realizację unijnej strategii na rzecz inteligentnego, zrównoważonego wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu oraz osiągnięcie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej*

Tabela Możliwe obszary komplementarności i synergii w ramach osi priorytetowych RPO WL z krajowymi dokumentami

Priorytet inwestycyjny	Dokumenty krajowe
Oś 1 Badania i innowacje	
<p>1.1. Udoskonalanie infrastruktury badań i innowacji i zwiększanie zdolności do osiągnięcia doskonałości w zakresie badań i innowacji oraz wspieranie ośrodków kompetencji, w szczególności tych, które leżą w interesie Europy.</p> <p>1.2. Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje, rozwijanie powiązań i synergii między przedsiębiorstwami, ośrodkami badawczo-rozwojowymi i sektorem szkolnictwa wyższego, w szczególności promowanie inwestycji w zakresie rozwoju produktów i usług, transferu technologii, innowacji społecznych, ekoinnowacji, zastosowań w dziedzinie usług publicznych, tworzenia sieci, pobudzania popytu, klastrów i otwartych innowacji poprzez inteligentną specjalizację, oraz wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów, zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji, w szczególności w dziedzinie kluczowych technologii wspomagających, oraz rozpowszechnianie technologii o ogólnym przeznaczeniu.</p>	<p>Umowa Partnerstwa: Cel 1: zwiększenie konkurencyjności gospodarki.</p> <p>Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia Fala nowoczesności (DSRK): Obszar: konkurencyjność i innowacyjność gospodarki.</p> <p>Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK 2020): Obszar strategiczny II Konkurencyjna gospodarka. Cel II.3: Zwiększenie innowacyjności gospodarki.</p> <p>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta Obszary wiejskie: Cel 1: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”).</p> <p>Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030: Cel 1: Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności.</p> <p>Strategia Innowacyjności i efektywności gospodarki: Cel 2: Stymulowanie innowacyjności poprzez wzrost efektywności wiedzy i pracy.</p> <p>Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa: Cel 4: Wzrost produktywności i konkurencyjności sektora rolno - spożywczego.</p> <p>Strategia rozwoju społeczno - gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020: Cel główny: Wzrost wydajności pracy we wszystkich sektorach gospodarki Polski Wschodniej, Strategiczny obszar: Innowacyjność.</p>

Oś 2 Cyfrowe lubelskie	
<p>2.3 Wzmocnienie zastosowań TIK dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia.</p>	<p>Umowa Partnerstwa: Cel 2: poprawa spójności społecznej i terytorialnej. Cel 3: Podniesienie sprawności i efektywności państwa.</p> <p>Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia Fala nowoczesności (DSRK): Obszar: konkurencyjności i innowacyjności gospodarki oraz efektywność i sprawność państwa.</p> <p>Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK 2020): Obszar strategiczny II konkurencyjna gospodarka. Cel II 5: Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych.</p> <p>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta Obszary wiejskie: Cel 1: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”).</p> <p>Strategia Innowacyjności i efektywności gospodarki Cel 2: Stymulowanie innowacyjności poprzez wzrost efektywności wiedzy i pracy.</p> <p>Strategia sprawne Państwo 2020 Cel 2: Zwiększenie sprawności instytucjonalnej państwa. Cel 3: Skuteczne zarządzanie i koordynacja działań rozwojowych.</p> <p>Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego: Cel główny: Wzmacnianie udziału kapitału społecznego w rozwój społeczno – gospodarczy Polski.</p> <p>Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020: Cel 1: Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich.</p> <p>Strategia rozwoju społeczno - gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020: Cel główny: Wzrost wydajności pracy we wszystkich sektorach gospodarki Polski Wschodniej. Strategiczny obszar: Infrastruktura transportowa i elektroenergetyczna.</p>
Oś 3 Konkurencyjność przedsiębiorstw	
<p>3.1. Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości.</p>	<p>Umowa Partnerstwa: Cel 1: zwiększenie konkurencyjności gospodarki.</p> <p>Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia Fala nowoczesności (DSRK): Obszar: konkurencyjność i innowacyjność gospodarki.</p> <p>Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK 2020):</p>

<p>3.2. Opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu umiędzynarodowienia.</p> <p>3.3. Wspieranie tworzenia i poszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług.</p> <p>3.4. Wspieranie zdolności MŚP do wzrostu na rynkach regionalnych, krajowych i międzynarodowych oraz do angażowania się w procesy innowacji.</p>	<p>Obszar strategiczny II Konkurencyjna gospodarka. Cel II.2: Wzrost wydajności gospodarki. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta Obszary wiejskie: Cel 1: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”). Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030: Cel 1: Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności. Strategia Innowacyjności i efektywności gospodarki: Cel 2: Stymulowanie innowacyjności poprzez wzrost efektywności wiedzy i pracy. Cel 4: Wzrost umiędzynarodowienia polskiej gospodarki. Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020: Cel szczegółowy 1: Wzrost zatrudnienia. Cel szczegółowy 2: Wydłużenie okresu aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego: Cel główny: Wzmacnianie udziału kapitału społecznego w rozwój społeczno – gospodarczy Polski. Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa: Cel 4: Wzrost produktywności i konkurencyjności sektora rolno - spożywczego. Strategia rozwoju społeczno - gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020: Cel główny: Wzrost wydajności pracy we wszystkich sektorach gospodarki Polski Wschodniej. Strategiczny obszar: Innowacyjność.</p>
Oś 4 Energia przyjazna środowisku	
<p>4.1. Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych.</p>	<p>Umowa Partnerstwa: Cel 1: zwiększenie konkurencyjności gospodarki. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia Fala nowoczesności (DSRK): Obszar: konkurencyjność i innowacyjność gospodarki. Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK 2020): Obszar strategiczny II: Konkurencyjna gospodarka. Cel II.6: Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta Obszary wiejskie: Cel 1: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”).</p>

	<p>Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030: Cel 4: Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski. Cel 5: Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa.</p> <p>Strategia Innowacyjności i efektywności gospodarki: Cel 3: Wzrost efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i surowców.</p> <p>Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa: Cel 2: Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej.</p> <p>Strategia Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko: Cel 2: Zapewnienie gospodarce krajowej bezpiecznego i konkurencyjnego zaopatrzenia w energię.</p> <p>Strategia rozwoju społeczno - gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020: Cel główny: Wzrost wydajności pracy we wszystkich sektorach gospodarki Polski Wschodniej. Strategiczny obszar: Infrastruktura transportowa i elektroenergetyczna.</p>
Oś 5 Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna	
<p>4.2. Promowanie efektywności energetycznej i korzystania z odnawialnych źródeł energii w przedsiębiorstwach.</p> <p>4.3. Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych, i w sektorze mieszkaniowym.</p> <p>4.5. Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej</p>	<p>Umowa Partnerstwa: Cel 1: zwiększenie konkurencyjności gospodarki.</p> <p>Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia Fala nowoczesności (DSRK): Obszar: konkurencyjność i innowacyjność gospodarki.</p> <p>Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK 2020): Obszar strategiczny II: Konkurencyjna gospodarka. Cel II.6: Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko.</p> <p>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta Obszary wiejskie: Cel 1: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”).</p> <p>Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030: Cel 5: Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa.</p> <p>Strategia Innowacyjności i efektywności gospodarki: Cel 3: Wzrost efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i surowców.</p> <p>Strategia Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko: Cel 2: Zapewnienie gospodarce krajowej bezpiecznego i konkurencyjnego zaopatrzenia w energię.</p>

i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu.	<p>Cel 3: Poprawa stanu środowiska (3.2. Racjonalne gospodarowanie odpadami, w tym wykorzystanie ich na cele energetyczne).</p> <p>Strategia rozwoju społeczno - gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020: Cel główny: Wzrost wydajności pracy we wszystkich sektorach gospodarki Polski Wschodniej. Strategiczny obszar: Infrastruktura transportowa i elektroenergetyczna.</p>
Oś 6 Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów	
<p>5.2. Wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami.</p> <p>6.1. Inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie.</p> <p>6.2. Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie.</p>	<p>Umowa Partnerstwa: Cel 1: zwiększenie konkurencyjności gospodarki. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia Fala nowoczesności (DSRK): Obszar: konkurencyjność i innowacyjność gospodarki. Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK 2020): Obszar strategiczny II Konkurencyjna gospodarka. Cel II.6: Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta Obszary wiejskie: Cel 1: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”). Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030: Cel 4: Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski. Cel 5: Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa. Strategia Innowacyjności i efektywności gospodarki: Cel 3: Wzrost efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i surowców. Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa: Cel 5: Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu na obszarach wiejskich. Strategia Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko: Cel 1: Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska. Cel 3: Poprawa stanu środowiska. Strategia rozwoju społeczno - gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020: Cel główny: Wzrost wydajności pracy we wszystkich sektorach gospodarki Polski Wschodniej. Strategiczny obszar: Infrastruktura transportowa i elektroenergetyczna.</p>
Oś 7 Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego	
6.3.	Umowa Partnerstwa:

<p>Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego.</p> <p>6.4. Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę.</p>	<p>Cel 1: zwiększenie konkurencyjności gospodarki. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia Fala nowoczesności (DSRK): Obszar: konkurencyjność i innowacyjność gospodarki. Cel: Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko. Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK 2020): Obszar strategiczny II Konkurencyjna gospodarka. Cel II.6: Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko. Obszar strategiczny III: Spójność społeczna i terytorialna. Cel III.3.2: Wzmacnianie ośrodków wojewódzkich. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta Obszary wiejskie: Cel 1: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”). Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030: Cel 4: Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski. Cel 5: Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa. Strategia Innowacyjności i efektywności gospodarki: Cel 3: Wzrost efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i surowców. Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa: Cel 5: Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu na obszarach wiejskich. Strategia Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko: Cel 1: Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska. Cel 3: Poprawa stanu środowiska. Strategia rozwoju społeczno - gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020: Cel główny: Wzrost wydajności pracy we wszystkich sektorach gospodarki Polski Wschodniej. Strategiczny obszar: Infrastruktura transportowa i elektroenergetyczna.</p>
Oś 8 Mobilność regionalna i ekologiczny transport	
<p>7.2 Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi.</p>	<p>Umowa Partnerstwa: Cel 1: zwiększenie konkurencyjności gospodarki. Cel 2: poprawa spójności społecznej i terytorialnej. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia Fala nowoczesności (DSRK): Obszar: równoważenie potencjału rozwojowego regionów Polski (dyfuzji) oraz konkurencyjność i</p>

<p>7.4. Rozwój i rehabilitacja kompleksowych, wysokiej jakości i interoperacyjnych systemów transportu kolejowego oraz propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu.</p>	<p>innowacyjność gospodarki. Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK 2020): Obszar strategiczny II: Konkurencyjna gospodarka. Cel II.7: Zwiększenie efektywności transportu. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta Obszary wiejskie: Cel 1: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”). Cel 2: Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność”). Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju: Cel 2: Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów. Cel 3: Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej telekomunikacyjnej. Strategia Rozwoju Transportu: CEL GŁÓWNY: Zwiększenie dostępności transportowej oraz poprawa bezpieczeństwa uczestników ruchu i efektywności sektora transportowego, przez tworzenie spójnego, zrównoważonego i przyjaznego użytkownikowi systemu transportowego w wymiarze krajowym, europejskim i globalnym. Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa: Cel 2: Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej. Strategia rozwoju społeczno - gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020: Cel główny: Wzrost wydajności pracy we wszystkich sektorach gospodarki Polski Wschodniej. Strategiczny obszar: Infrastruktura transportowa i elektroenergetyczna.</p>
Oś 9 Rynek pracy	
<p>8.5 Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników.</p>	<p>Umowa Partnerstwa: Cel 1: zwiększenie konkurencyjności gospodarki. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia Fala nowoczesności (DSRK): Obszar: konkurencyjność i innowacyjność gospodarki oraz równoważenie potencjału rozwojowego regionów Polski (dyfuzji). Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK 2020): Obszar strategiczny II Konkurencyjna gospodarka.</p>

<p>8.7 Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw.</p> <p>8.8 Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę.</p>	<p>Cel II.4: Rozwój kapitału ludzkiego. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta Obszary wiejskie: Cel 1: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”). Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju: Cel 2: Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów. Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020: Cel szczegółowy 1: Wzrost zatrudnienia. Cel szczegółowy 2: Wydłużenie okresu aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych. Cel szczegółowy 3: Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Cel szczegółowy 5: Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020: Cel główny: Wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno - gospodarczym Polski. Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa: Cel 1: Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich. Strategia Innowacyjności i efektywności gospodarki: Cel 2: Stymulowanie innowacyjności poprzez wzrost efektywności wiedzy i pracy. Strategia rozwoju społeczno - gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020: Cel główny: Wzrost wydajności pracy we wszystkich sektorach gospodarki Polski Wschodniej. Strategiczny obszar: Zasoby pracy i jakość kapitału ludzkiego.</p>
Oś 10 Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian	
<p>8.9 Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian.</p> <p>8.10 Aktywne i zdrowe starzenie się.</p>	<p>Umowa Partnerstwa: Cel 1: zwiększenie konkurencyjności gospodarki. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia Fala nowoczesności (DSRK): Obszar: konkurencyjność i innowacyjność gospodarki oraz równoważenie potencjału rozwojowego regionów Polski (dyfuzji). Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK 2020): Obszar strategiczny II Konkurencyjna gospodarka. Cel II.4: Rozwój kapitału ludzkiego.</p>

	<p>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta Obszary wiejskie: Cel 1: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”).</p> <p>Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju: Cel 2: Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.</p> <p>Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020: Cel szczegółowy 1: Wzrost zatrudnienia. Cel szczegółowy 2: Wydłużenie okresu aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych. Cel szczegółowy 3: Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Cel szczegółowy 4: Poprawa zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej. Cel szczegółowy 5: Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli.</p> <p>Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020: Cel główny: Wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno - gospodarczym Polski.</p> <p>Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa: Cel 1: Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich.</p> <p>Strategia Innowacyjności i efektywności gospodarki: Cel 2: Stymulowanie innowacyjności poprzez wzrost efektywności wiedzy i pracy.</p> <p>Strategia rozwoju społeczno - gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020: Cel główny: Wzrost wydajności pracy we wszystkich sektorach gospodarki Polski Wschodniej. Strategiczny obszar: Zasoby pracy i jakość kapitału ludzkiego.</p>
Oś 11 włączenie społeczne	
<p>9.4 Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie</p> <p>9.7 Ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych</p>	<p>Umowa Partnerstwa: Cel 2: Poprawa spójności społecznej i terytorialnej.</p> <p>Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia Fala nowoczesności (DSRK): Obszar: konkurencyjność i innowacyjność gospodarki.</p> <p>Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK 2020): Obszar strategiczny II: Konkurencyjna gospodarka. Cel II.4: Rozwój kapitału ludzkiego. Obszar strategiczny III: Spójność społeczna i terytorialna.</p>

<p>w interesie ogólnym.</p> <p>9.8</p> <p>Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia.</p>	<p>Cel III.1: Integracja społeczna.</p> <p>Cel III: Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych.</p> <p>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta Obszary wiejskie:</p> <p>Cel 2: Budowanie i wspieranie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych.</p> <p>Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju:</p> <p>Cel 2: Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.</p> <p>Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020:</p> <p>Cel szczegółowy 1: Wzrost zatrudnienia.</p> <p>Cel szczegółowy 2: Wydłużenie okresu aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych.</p> <p>Cel szczegółowy 3: Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.</p> <p>Cel szczegółowy 4: Poprawa zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej.</p> <p>Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020:</p> <p>Cel główny: Wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno - gospodarczym Polski.</p> <p>Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa:</p> <p>Cel 1: Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich.</p> <p>Strategia rozwoju społeczno - gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020:</p> <p>Cel główny: Wzrost wydajności pracy we wszystkich sektorach gospodarki Polski Wschodniej.</p> <p>Strategiczny obszar: Zasoby pracy i jakość kapitału ludzkiego.</p>
Oś 12 Edukacja, umiejętności i kompetencje	
<p>10.1</p> <p>Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia</p>	<p>Umowa Partnerstwa:</p> <p>Cel 1: Zwiększenie konkurencyjności gospodarki.</p> <p>Cel 2: Poprawa spójności społecznej i terytorialnej.</p> <p>Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia Fala nowoczesności (DSRK):</p> <p>Obszar: konkurencyjność i innowacyjność gospodarki oraz równoważenie potencjału rozwojowego regionów Polski (dyfuzji).</p> <p>Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK 2020):</p> <p>Obszar strategiczny II: Konkurencyjna gospodarka.</p>

<p>i szkolenia.</p> <p>10.3 Wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji.</p> <p>10.3 BIS Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami.</p>	<p>Cel II.4: Rozwój kapitału ludzkiego.</p> <p>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta Obszary wiejskie: Cel 1: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”). Cel 2: Budowanie i wspieranie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych.</p> <p>Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju: Cel 2: Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.</p> <p>Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020: Cel szczegółowy 1: Wzrost zatrudnienia. Cel szczegółowy 2: Wydłużenie okresu aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych. Cel szczegółowy 3: Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluceniem społecznym. Cel szczegółowy 5: Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli.</p> <p>Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020: Cel główny: Wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno - gospodarczym Polski.</p> <p>Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa: Cel 1: Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich.</p> <p>Strategia Innowacyjności i efektywności gospodarki: Cel 2: Stymulowanie innowacyjności poprzez wzrost efektywności wiedzy i pracy.</p> <p>Strategia rozwoju społeczno - gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020: Cel główny: Wzrost wydajności pracy we wszystkich sektorach gospodarki Polski Wschodniej. Strategiczny obszar: Zasoby pracy i jakość kapitału ludzkiego.</p>
Oś 13 Infrastruktura społeczna	
<p>9.1 Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych,</p>	<p>Umowa Partnerstwa: Cel 1: zwiększenie konkurencyjności gospodarki.</p> <p>Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia Fala nowoczesności (DSRK): Obszar: konkurencyjność i innowacyjność gospodarki oraz równoważenie potencjału rozwojowego regionów Polski (dyfuzji).</p> <p>Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK 2020):</p>

<p>oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych.</p> <p>9.2 Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich.</p> <p>10.4 Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej.</p>	<p>Obszar strategiczny II: Konkurencyjna gospodarka. Cel II.4: Rozwój kapitału ludzkiego.</p> <p>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta Obszary wiejskie: Cel 1: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”).</p> <p>Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju: Cel 2: Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.</p> <p>Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020: Cel szczegółowy 1: Wzrost zatrudnienia. Cel szczegółowy 2: Wydłużenie okresu aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych. Cel szczegółowy 3: Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Cel szczegółowy 5: Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli.</p> <p>Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020: Cel główny: Wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno - gospodarczym Polski.</p> <p>Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa: Cel 1: Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich.</p> <p>Strategia Innowacyjności i efektywności gospodarki: Cel 2: Stymulowanie innowacyjności poprzez wzrost efektywności wiedzy i pracy.</p> <p>Strategia rozwoju społeczno - gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020: Cel główny: Wzrost wydajności pracy we wszystkich sektorach gospodarki Polski Wschodniej. Strategiczny obszar: Zasoby pracy i jakość kapitału ludzkiego.</p>
---	--

Tabela Spójność RPO WL 2014-2020 ze Strategią UE 2020 oraz UP

	Oś 1 Badania i innowacje	Oś 2 Cyfrowe Lubelskie	Oś 3 Konkurencyjność przedsiębiorstw	Oś 4 Energia przyjazna środowisku	Oś 5 Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna	Oś 6 Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów	Oś 7 Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego	Oś 8 Mobilność regionalna i ekologiczny transport	Oś 9 Rynek pracy	Oś 10 Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian	Oś 11 Włączenie społeczne	Oś 12 Edukacja, umiejętności i kompetencje	Oś 13 Infrastruktura społeczna
Cel	STRATEGIA EUROPA 2020												
Projekt przewodni													
Wzrost inteligentny													
Europejska Agenda cyfrowa													
Unia innowacji													
Mobilna młodzież													
Wzrost zrównoważony													
Europa efektywnie korzystająca z zasobów													
Polityka przemysłowa w erze globalizacji													
Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu													
Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia													
Europejski program walki z ubóstwem													
	UMOWA PARTNERSTWA												
Zwiększenie konkurencyjności gospodarki													
Poprawa spójności społecznej i terytorialnej													
Podniesienie sprawności i efektywności													

Tabela Przegląd uzasadnienia wyboru celów tematycznych i priorytetów inwestycyjnych

Wybrany priorytet inwestycyjny	Uzasadnienie wyboru
Cel tematyczny 1 Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji	
1.1 Udoskonalanie infrastruktury badań i innowacji i zwiększanie zdolności do osiągnięcia doskonałości w zakresie badań i innowacji oraz wspieranie ośrodków kompetencji, w szczególności tych, które leżą w interesie Europy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Priorytetem Strategii Europa 2020 jest rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji. Celem jest przeznaczenie 3% PKB Unii na inwestycje w badania i rozwój. 2. Jednym z celów szczegółowych Umowy Partnerstwa jest podnoszenie jakości i umiędzynarodowienie badań oraz wzrost wykorzystania ich wyników w gospodarce. 3. Krajowy Program Reform zakłada inwestycje w badania i rozwój w wysokości 1,7% PKB. Istnieje zidentyfikowana potrzeba zwiększenia nakładów na B+R w regionie. 4. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku) - kierunki interwencji priorytetu wpisują się w cel strategiczny 3. Selektywne zwiększenie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu, cel operacyjny 3.1. Wspieranie najbardziej perspektywicznych kierunków badań i komercjalizacji ich wyników. 5. Jednym z trzech priorytetów Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r. jest wzrost zdolności podmiotów z sektora naukowo – badawczego do tworzenia i komercjalizacji wiedzy w obszarach inteligentnych specjalizacji regionu. Priorytet ten będzie realizowany m. in. poprzez kierunek 2.2: zwiększenie efektywności wykorzystania infrastruktury naukowo – badawczej do prowadzenia i komercjalizacji badań w dziedzinach związanych z inteligentnymi specjalizacjami regionu. 6. Konieczność zwiększenia skali współpracy pomiędzy sektorem MŚP a B+R, wynikająca z niskiego stopnia korelacji pomiędzy sferą naukową, w tym badawczo rozwojową, a przedsiębiorstwami z sektora MŚP.
1.2. Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje, rozwijanie powiązań i synergii między przedsiębiorstwami, ośrodkami badawczo-rozwojowymi i sektorem szkolnictwa wyższego, w szczególności promowanie inwestycji w zakresie rozwoju produktów i usług, transferu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Priorytetem Strategii Europa 2020 jest rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji. 2. Jednym z celów szczegółowych Umowy Partnerstwa jest podnoszenie jakości i umiędzynarodowienie badań oraz wzrost wykorzystania ich wyników w gospodarce. 3. Zgodnie z Zaleceniami Rady¹ Polska należy do państw UE o najniższym poziomie wydatków na badania i rozwój oraz ma jedno z najgorszych wskaźników szerzej pojętej innowacyjności. Całkowity stosunek wydatków na badania i rozwój do PKB w Polsce (0,77 % w 2011 r.) jest jednym z najniższych w UE. Szczególnie niskie są prywatne wydatki w tym obszarze (0,2 % PKB w 2011 r.). Polskie przedsiębiorstwa w dużym stopniu zależne są od absorpcji technologii, tj. stosowania technologii już istniejących poprzez inwestycje w aktywa trwałe. Choć okazało się to skutecznym sposobem zapewnienia większej wydajności i wzrostu gospodarczego,

¹ Zalecenie Rady w sprawie krajowego programu reform Polski z 2013 r. oraz zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na lata 2012-2016.

<p>technologii, innowacji społecznych, ekoinnowacji, zastosowań w dziedzinie usług publicznych, tworzenia sieci, pobudzania popytu, klastrów i otwartych innowacji poprzez inteligentną specjalizację, oraz wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów, zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji, w szczególności w dziedzinie kluczowych technologii wspomagających, oraz rozpowszechnianie technologii o ogólnym przeznaczeniu</p>	<p>Polsce potrzebne jest teraz przestawienie się na bardziej lokalny model oparty na innowacjach. Potrzebne jest bardziej kompleksowe podejście, łączące wysiłki w ramach badań naukowych, innowacji i polityki przemysłowej oraz zapewniające stworzenie odpowiednich instrumentów wspierających cały cykl innowacji.</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. W Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki podkreślono potrzebę większego zaangażowania sektora prywatnego w finansowanie działalności badawczo-rozwojowej. 5. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku) stwierdza, iż wykorzystanie wysokiego potencjału naukowo-badawczego powinno być istotnym stymulatorem podniesienia innowacyjności regionalnej gospodarki (cel strategiczny 3 - Selekttywne zwiększenie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu, cel operacyjny 3.1. Wspieranie najbardziej perspektywicznych kierunków badań i komercjalizacji ich wyników). Funkcja naukowa jest również jedną z ważniejszych funkcji metropolitalnych stolicy województwa (cel strategiczny 1. Wzmacnianie urbanizacji regionu, cel operacyjny 1.1. Rozwijanie funkcji metropolitalnych Lublina). 6. Jednym z trzech priorytetów Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r. jest zwiększenie zdolności podmiotów gospodarczych do tworzenia i absorpcji wiedzy oraz wdrażania innowacji w obszarach inteligentnych specjalizacji, w ramach którego wspierane będą działania zorientowane na rozwój potencjału badawczo – rozwojowego firm oraz zwiększenie poziomu wdrażania wyników badań naukowych. 7. SWOT dla regionu jako słabą stronę województwa wskazuje m.in. niski poziom innowacyjności przedsiębiorstw oraz niski poziom współpracy sektora MŚP z B+R. Konieczne jest zwiększenie aktywności badawczo-rozwojowej sektora przedsiębiorstw oraz współpracy pomiędzy sektorem MŚP a B+R.
<p>Cel tematyczny 2 Zwiększanie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości TIK</p>	
<p>2.3 Wzmocnienie zastosowań TIK dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Strategia „Europa 2020”- rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji. 2. Europejska Agenda Cyfrowa – rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnych poprzez m.in. poprawę w dziedzinach otwartości standardów i interoperacyjności w usługach TIK, zapewnienie wszystkim obywatelom powszechnej dostępności do usług, uwolnienie społecznego potencjału TIK i ich wykorzystanie do pomocy osobom starszym, niepełnosprawnym, wymagającym opieki zdrowotnej. 3. Umowa Partnerstwa – zakłada m.in. tworzenie otoczenia sprzyjającego przedsiębiorczości i innowacjom poprzez zwiększenie zastosowania TIK w gospodarce i społeczeństwie. 4. Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK 2020). Podnoszenie sprawności i efektywności państwa. Obszar strategiczny II konkurencyjna gospodarka, Cel II 5: Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych. 5. Strategia Sprawne Państwo 2020 - efektywne świadczenie usług publicznych (cel 5 Strategii). 6. Program Zintegrowanej Informatyzacji Państwa – wsparcie w ramach priorytetu realizuje cele PZIP w zakresie

	<p>zwiększenia liczby wysokiej jakości publicznych e- usług w Polsce (cel strategiczny) oraz zapewnienie interoperacyjności istniejących systemów teleinformatycznych administracji publicznej (cel operacyjny).</p> <p>7. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 -2020 (z perspektywą do 2030r.) jako jeden z kluczowych elementów podnoszenia konkurencyjności regionu wskazuje wyszukiwanie przewag konkurencyjnych w oparciu o rozwój społeczeństwa informacyjnego i technologii informacyjno-komunikacyjnych (cel strategiczny 3 - Selektywne zwiększenie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu, cel operacyjny 3.6 - Rozwój społeczeństwa informacyjnego)</p> <p>8. Na podstawie analizy SWOT dot. TIK dla regionu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Niewielkie wykorzystywanie infrastruktury ICT przez administrację oraz brak komplementarności i interoperacyjności, - Niski poziom e-rozwoju regionu na tle kraju, - Nieefektywne wykorzystanie udostępnianych on-line zasobów informacyjnych, - Niewielki odsetek usług publicznych dostosowanych do potrzeb danej społeczności, - Niskie zasoby infrastruktury oraz niewielki odsetek działań w ramach rozwiązań e-zdrowia i telemedycyny, - Niski poziom digitalizacji, integracji i rozbudowy informacji turystycznej, kulturalnej i gospodarczej online.
<p>Cel tematyczny 3 Wzmacnianie konkurencyjności MŚP</p>	
<p>3.1. Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Priorytetem Strategii Europa 2020 jest rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji. Ramy stworzone w ramach priorytetu strategii „Inteligentny rozwój”, podkreślają potrzebę zadbania o to, by innowacyjne pomysły przeradzały się w nowe produkty i usługi. 2. Jednym z priorytetów Umowy Partnerstwa realizujących cel szczegółowy - <i>wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw</i> jest zwiększenie oferty wsparcia początkowej fazy rozwoju przedsiębiorstwa. 3. Umowa Partnerstwa zakłada ukierunkowanie wsparcia na rozwój przedsiębiorczości, w tym zwiększenie przeżywalności nowopowstałych przedsiębiorstw. 4. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku) wskazuje na tworzenie miejsc pracy poza rolnictwem jako najskuteczniejszy sposób na podnoszenie regionalnego produktu globalnego oraz dochodów mieszkańców regionu (cel strategiczny 2. Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich, cel operacyjny 2.4. Wspieranie przedsiębiorczości na wsi i tworzenia pozarolniczych miejsc pracy na obszarach wiejskich). Ponadto, stymulowanie procesów rozwojowych mikro-, małych i średnich firm wskazywane jest jako ważny obszar zainteresowania władz regionalnych (cel strategiczny 3 - Selektywne zwiększenie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu, cel operacyjny 3.5. Wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw).

	<ol style="list-style-type: none"> 5. Jednym z trzech priorytetów Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r. jest wzmocnienie innowacyjnego otoczenia dla rozwoju inteligentnych specjalizacji regionu, poprzez tworzenie regionalnych centrów wzrostu. 6. Na podstawie analizy SWOT dot. sektora mikro, małych i średnich przedsiębiorstw słabą stroną województwa lubelskiego jest małe nasycenie podmiotami gospodarczymi. W 2011 r. liczba podmiotów gospodarczych przypadających na 10 tys. mieszkańców wyniosła 746, plasując województwo lubelskie pod tym względem na 15 miejscu w Polsce. W roku 2011 liczba podmiotów wyrejestrowanych przewyższała o 1,4 tys. liczbę podmiotów nowo zarejestrowanych.
<p>3.2. Opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu umiędzynarodowienia</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Do priorytetów Umowy Partnerstwa realizujących cel szczegółowy - <i>wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw</i> należą, m.in. wzrost internacjonalizacji przedsiębiorstw oraz zwiększenie adaptacyjności przedsiębiorstw do zmian i gospodarki opartej na postępie. 2. Umowa Partnerstwa zakłada m.in. zwiększenie aktywności polskich przedsiębiorców na rynkach zagranicznych. 3. Celem Strategii Rozwoju Kraju 2020 w obszarze strategicznym Konkurencyjna Gospodarka jest rozwój eksportu towarów i usług. Cel ten powinien być realizowany, m.in. przez wzmocnienie systemu promocji krajowej gospodarki oraz rozwój instrumentów wspierających zaangażowanie polskich przedsiębiorstw na rynkach zagranicznych. 4. Jednym z trzech priorytetów Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r. jest wzmocnienie innowacyjnego otoczenia dla rozwoju inteligentnych specjalizacji regionu, poprzez wypracowanie nowych modeli biznesowych, w tym nowych łańcuchów wartości oraz organizacji marketingu w szczególności w celu ułatwienia internacjonalizacji. 5. Na podstawie analizy SWOT dot. sektora mikro, małych i średnich przedsiębiorstw do słabych stron województwa lubelskiego należą, m.in. <ul style="list-style-type: none"> – lokalny charakter działalności większości przedsiębiorstw z regionu połączony z niskim poziomem kooperacji z partnerami zagranicznymi, – znikoma obecność inwestorów zagranicznych, którzy mogliby przyspieszyć akumulację oraz modernizację kapitału, sytuacja ta od roku 2005 nie zmienia się. Średniorocznie udział procentowy województwa lubelskiego w ogólnopolskim napływie bezpośrednich inwestycji zagranicznych kształtuje się na poziomie 1,2%².
<p>3.3.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Strategia Europa 2020 zakłada wspieranie rozwoju silnej i zrównoważonej bazy przemysłowej, przygotowanej

² *Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa lubelskiego*, Departament Polityki Regionalnej UMWL; *Analiza rynków zagranicznych uwzględniająca zainteresowanie produktami i usługami wytwarzanymi w województwie lubelskim*, Ernst & Joung oraz PBS DGA, 2011

<p>Wspieranie tworzenia i poszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług</p>	<p>do konkurowania na rynkach światowych.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki kładzie nacisk na doskonalenie i rozwój technologii. 3. Jednym z celów głównych Umowy Partnerstwa jest zwiększenie konkurencyjności gospodarki. Zgodnie z założeniami dokumentu interwencje w ramach EFRR powinny skutkować zwiększeniem potencjału przedsiębiorstw do wdrażania innowacyjnych rozwiązań. 4. Umowa Partnerstwa zakłada promocję współpracy uczestników rynku oraz wspólnych przedsięwzięć firm. Interwencje powinny prowadzić do kooperacji, umożliwiając – szczególnie MŚP – tworzenie rozwiązań czy stosowanie technologii, do których nie miałyby dostępu pojedynczo. 5. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku) zwraca uwagę na konieczność ściślejszego powiązania sfery nauki z przedsiębiorstwami i instytucjami wspierającymi biznes regionalny (cel strategiczny 3 - Selekttywne zwiększenie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu, cel operacyjny 3.1. Wspieranie najbardziej perspektywicznych kierunków badań i komercjalizacji ich wyników, cel operacyjny 3.3. Stworzenie systemu naukowego, eksperckiego i wdrożeniowego wsparcia na rzecz rozwoju wybranych sektorów gospodarki) a także wagę procesów sieciowania i współpracy przedsiębiorstw z sektora MŚP (cel strategiczny 3 - Selekttywne zwiększenie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu, cel operacyjny 3.5. Wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw). 6. Jednym z trzech priorytetów Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r. jest zwiększenie zdolności podmiotów gospodarczych do tworzenia i absorpcji wiedzy oraz wdrażania innowacji w obszarach inteligentnych specjalizacji, poprzez rozwój inżynierii finansowej dla innowacji, dostosowującej typ wsparcia do charakteru innowacji (instrumenty zwrotne vs instrumenty bezzwrotne). 7. Na podstawie analizy SWOT dot. sektora mikro, małych i średnich przedsiębiorstw do słabych stron województwa lubelskiego należą, m.in. <ul style="list-style-type: none"> – słabo rozwinięty sektor MŚP (niski stopień nasycenia przedsiębiorczością, niekorzystna struktura wielkościowa, niska zdolność do konkurowania i finansowania własnego rozwoju), – niski poziom innowacyjności przedsiębiorstw oraz niska skłonność do innowacji (ponad 67% nakładów na działalność innowacyjną ponoszą przedsiębiorstwa zatrudniające powyżej 250 osób), – niska skłonność do współpracy pomiędzy przedsiębiorcami.
<p>3.4. Wspieranie zdolności MŚP do wzrostu na rynkach regionalnych, krajowych i międzynarodowych oraz do angażowania się w procesy innowacji</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zgodnie z założeniami Umowy Partnerstwa interwencją sprzyjającą osiągnięciu wszystkich priorytetów realizujących cel szczegółowy (UP) - <i>wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw</i> jest poprawa dostępu do dobrej jakości usług otoczenia biznesu (IOB). W nowej perspektywie finansowej powinny zostać podjęte działania IOB na rzecz bardziej profesjonalnych, wyspecjalizowanych, skoncentrowanych na osiągniętych wynikach i dostosowanych do faktycznych potrzeb korzystających z nich podmiotów.

	<ol style="list-style-type: none"> 2. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku) zwraca uwagę na znaczącą rolę instytucji otoczenia biznesu, w tym ośrodków wspierania innowacji, w budowaniu silnego, konkurencyjnego sektora przedsiębiorstw (cel strategiczny 3 - Selekttywne zwiększenie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu, cel operacyjny 3.1. Wspieranie najbardziej perspektywicznych kierunków badań i komercjalizacji ich wyników, cel operacyjny 3.3. Stworzenie systemu naukowego, eksperckiego i wdrożeniowego wsparcia na rzecz rozwoju wybranych sektorów gospodarki). 3. Jednym z trzech priorytetów Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r. jest zwiększenie zdolności podmiotów gospodarczych do tworzenia i absorpcji wiedzy oraz wdrażania innowacji w obszarach inteligentnych specjalizacji, poprzez stymulowanie i rozwój współpracy sieciowej podmiotów gospodarczych. 4. Na podstawie analizy SWOT dot. sektora mikro, małych i średnich przedsiębiorstw słabą stroną województwa lubelskiego jest niedostosowanie oferty instytucji otoczenia biznesu do potrzeb przedsiębiorców. <i>Słabym ogniwem lubelskich instytucji wsparcia, jest niewielki zakres wsparcia nawiązywania współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami regionalnymi a globalnymi. Brak stosownych ofert dot. projektowania produktu, badań rynku, które mogłyby stanowić źródło przewagi firm lokalnych na rynku europejskim.</i>
Cel tematyczny 4 Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach	
4.1. Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zgodnie z pakietem klimatyczno-energetycznym, wyznaczony dla Polski cel dotyczący udziału OZE wynosi 15% do 2020 r. Wspierane działania będą miały pozytywny wpływ na zwiększenie udziału energii ze źródeł odnawialnych i przyczynią się do realizacji celów 20/20/20. 2. Wsparcie w ramach priorytetu jest zgodne z Zaleceniem Rady nr 6 w zakresie odnowienia i rozbudowy mocy produkcyjnych i poprawy wydajności w całym łańcuchu energii. 3. W kontekście proponowanego wsparcia, założenia priorytetu są spójne z celami głównymi i szczegółowym Umowy Partnerstwa, którymi są odpowiednio zwiększenie konkurencyjności gospodarki, zmniejszenie emisyjności gospodarki oraz poprawa zdolności adaptacji do zmian klimatu, a także Strategicznego Planu Adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020, z perspektywą do roku 2030 (SPA 2020) w zakresie celu głównego, którym jest zapewnienie zrównoważonego rozwoju oraz efektywnego funkcjonowania gospodarki i społeczeństwa w warunkach zmian klimatu i szczegółowego -zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego i dobrego stanu środowiska. 4. Proponowane działania są zgodne z założeniami Krajowego Programu Reform w zakresie oszczędzania energii, efektywności energetycznej i promowania odnawialnych źródeł energii.

	<ol style="list-style-type: none"> 5. Proponowane działania wpisują się w Strategię Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko (projekt), w Cel 2 Zapewnienie gospodarce krajowej bezpiecznego i konkurencyjnego zaopatrzenia w energię 2.1 Lepsze wykorzystanie krajowych zasobów energii kierunek rozwojowy wzrost znaczenia rozproszonych odnawialnych źródeł energii, 2.7 Rozwój energetyczny obszarów podmiejskich i wiejskich. 6. Wsparcie w ramach priorytetu realizuje także założenia oraz cele Narodowego Programu Rozwoju Gospodarki Niskoemisyjnej w zakresie celu 1) Rozwój niskoemisyjnych źródeł energii, i 4) Rozwój i wykorzystanie technologii niskoemisyjnych. 7. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku) wskazuje na konieczność zwiększenia efektywności energetycznej, m.in. poprzez wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych (cel strategiczny 4. Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu, cel operacyjny 4.5. Racjonalne i efektywne wykorzystywanie zasobów przyrody dla potrzeb gospodarczych i rekreacyjnych, przy zachowaniu i ochronie walorów środowiska przyrodniczego) 8. Wzrost wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii w bilansie ogólnym, z wykorzystaniem naturalnych uwarunkowań województwa lubelskiego (zgodnie z programem wojewódzkim dot. wsparcia OZE) pozwoli na zmniejszenie wykorzystania paliw stałych, a tym samym na ograniczenie niekorzystnego oddziaływania energetyki na środowisko. 9. Na podstawie analizy SWOT dot. odnawialnych źródeł energii dla regionu: <ul style="list-style-type: none"> - potencjalnie duże zasoby energii odnawialnej na Lubelszczyźnie wskazują na możliwość efektywnego wzrostu udziału OZE na rynku, - największy w skali kraju potencjał ekonomiczny biomasy oraz bardzo korzystne nasłonecznienie regionu wskazują na możliwość rozwoju OZE w oparciu o biomasę i energię słońca, - potrzeba aktywnej promocji wykorzystania OZE oraz potrzeba podnoszenia świadomości społecznej mieszkańców województwa, 10. Szansa na rozwój nowoczesnych, innowacyjnych metod wykorzystywania OZE oraz wzrost wykorzystania odpadów w celach energetycznych.
<p>4.2. Promowanie efektywności energetycznej i korzystania z odnawialnych źródeł energii w przedsiębiorstwach</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wspierane działania będą miały pozytywny wpływ na zwiększenie udziału energii ze źródeł odnawialnych i przyczynią się do realizacji celów 20/20/20. 2. Poprawa efektywności energetycznej przedsiębiorstw wpłynie znacząco na redukcję emisji substancji zanieczyszczających i zapotrzebowania na energię i paliwa, co w bezpośredni sposób przełoży się na osiągnięcie celów w zakresie zmian klimatu oraz przełoży się na większą konkurencyjność tego sektora. 3. Inwestycje wpisują się w założenia Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/27/UE w sprawie efektywności energetycznej. 4. Wsparcie w ramach priorytetu jest zgodne z Zaleceniem Rady nr 6 w zakresie odnowienia i rozbudowy mocy

	<p>produkcyjnych i poprawy wydajności w całym łańcuchu energii, w tym w zakresie efektywności energetycznej.</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Proponowane działania są zgodne z założeniami Krajowego Programu Reform w zakresie oszczędzania energii, efektywności energetycznej i promowania odnawialnych źródeł energii. 6. Proponowane działania wpisują się w Strategię Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko (projekt), w Cel 2 Zapewnienie gospodarce krajowej bezpiecznego i konkurencyjnego zaopatrzenia w energię 2.1 Lepsze wykorzystanie krajowych zasobów energii, 2.2 Poprawa efektywności energetycznej. 7. Wsparcie w ramach priorytetu realizuje także założenia oraz cele Narodowego Programu Rozwoju Gospodarki Niskoemisyjnej w zakresie celu 2) Poprawa efektywności energetycznej, 3) Poprawa efektywności gospodarowania surowcami i materiałami, 4) Rozwój i wykorzystanie technologii niskoemisyjnych. 8. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku) wskazuje na konieczność wspierania inicjatyw na rzecz zwiększenia efektywności energetycznej w różnych sektorach gospodarki, w tym w przemyśle i budownictwie (cel strategiczny 4. Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu, cel operacyjny 4.5. Racjonalne i efektywne wykorzystywanie zasobów przyrody dla potrzeb gospodarczych i rekreacyjnych, przy zachowaniu i ochronie walorów środowiska przyrodniczego)
<p>4.3. Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych, i w sektorze mieszkaniowym</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Celem polityki energetycznej UE wskazanym w pakiecie energetyczno-klimatycznym jest poprawa do 2020 r. efektywności energetycznej o 20%. 2. Sektory publiczny i mieszkaniowy posiadają duży potencjał oszczędzania energii. Wsparcie energooszczędnych działań, zwłaszcza w powiązaniu z promocją i rozwojem rynku usług energetycznych, będzie skutkowało poprawą efektywności energetycznej w budynkach w zgodzie z polityką energetyczną państwa oraz celami dyrektywy 2012/27/UE. 3. Wsparcie w ramach priorytetu jest zgodne z Zaleceniem Rady nr 6 w zakresie odnowienia i rozbudowy mocy produkcyjnych i poprawy wydajności w całym łańcuchu energii, w tym w zakresie efektywności energetycznej. 4. Umowa Partnerstwa: Cel 1: zwiększenie konkurencyjności gospodarki. 5. Proponowane działania są zgodne z założeniami Krajowego Programu Reform w zakresie oszczędzania energii, efektywności energetycznej i promowania odnawialnych źródeł energii. 6. Proponowane działania wpisują się w Strategię Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko (projekt), w Cel 2 Zapewnienie gospodarce krajowej bezpiecznego i konkurencyjnego zaopatrzenia w energię 2.1 Lepsze wykorzystanie krajowych zasobów energii, 2.2 Poprawa efektywności energetycznej. 7. Wsparcie w ramach priorytetu realizuje także założenia oraz cele Narodowego Programu Rozwoju Gospodarki Niskoemisyjnej w zakresie celu 2) Poprawa efektywności energetycznej, 3) Poprawa efektywności gospodarowania surowcami i materiałami, 4) Rozwój i wykorzystanie technologii niskoemisyjnych. 8. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku) wskazuje na konieczność wspierania inicjatyw na rzecz zwiększenia efektywności energetycznej w różnych sektorach

	gospodarki, w tym budownictwie (cel strategiczny 4. Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu, cel operacyjny 4.5. Racjonalne i efektywne wykorzystywanie zasobów przyrody dla potrzeb gospodarczych i rekreacyjnych, przy zachowaniu i ochronie walorów środowiska przyrodniczego)
<p>4.5. Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jednym z priorytetów Strategii Europa 2020 jest wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej między innymi poprzez modernizację sektora transportu i zmniejszenia jego udziału w emisji gazów cieplarnianych. 2. Strategia Europa 2020 w zakresie ograniczenia emisji gazów wywołujących efekt cieplarniany oraz doprowadzenia do wzrostu udziału w rynku energii odnawialnych zakłada: <ul style="list-style-type: none"> – redukcję emisji gazów cieplarnianych do roku 2020 o 20%, w stosunku do 1990 r., – zwiększenie do 2020 r. udziału OZE w zużyciu energii do 20%. 3. Wsparcie zrównoważonego transportu miejskiego przyczyni się do osiągnięcia celów określonych w dyrektywie 2008/50/WE w sprawie jakości powietrza i czystsze powietrze dla Europy. 4. Umowa Partnerstwa: Cel 1: zwiększenie konkurencyjności gospodarki. 5. Aspekt ograniczania emisji w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku) został podkreślony w kontekście rozwoju miast (cel strategiczny 1. Wzmacnianie urbanizacji regionu, cel operacyjny 1.1. Rozwijanie funkcji metropolitalnych Lublina, cel 1.2. Wspieranie ponadlokalnych funkcji miast) 6. Na podstawie analizy SWOT dot. zrównoważonego transportu publicznego dla regionu: <ul style="list-style-type: none"> – brak zintegrowanych systemów transportu publicznego w miastach i na terenach podmiejskich, niewystarczająca ilość parkingów o odpowiedniej pojemności w miastach oraz parkingów strategicznych na obrzeżach miast powiązanych z systemem transportu publicznego. 7. Mały udział nowoczesnych technologii informatycznych i telekomunikacyjnych w zarządzaniu transportem publicznym.
<p>Cel tematyczny 5 Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem</p>	
<p>5.2. Wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zmiany klimatu skutkują zwiększeniem częstotliwości i skali powodzi, suszy oraz innych katastrofalnych zjawisk klimatycznych. W związku z powyższym proponowany charakter wsparcia będzie realizował priorytety Strategii Europa 2020 w szczególności priorytet zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej. 2. Cel szczegółowy priorytetu jest spójny z celami głównym i szczegółowym Umowy Partnerstwa, którymi są odpowiednio zwiększenie konkurencyjności gospodarki, poprawa zdolności adaptacji do zmian klimatu oraz rozwój systemów zarządzania zagrożeniami oraz Strategicznego Planu Adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020, z perspektywą do roku 2030 (SPA 2020) w zakresie celu głównego,

	<p>którym jest zapewnienie zrównoważonego rozwoju oraz efektywnego funkcjonowania gospodarki i społeczeństwa w warunkach zmian klimatu i szczegółowego - zapewnienie zrównoważonego rozwoju regionalnego i lokalnego z uwzględnieniem zmian klimatu.</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. Planowane w ramach priorytetu działania wpisują się w Strategię Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko – cel główny, którym jest zapewnienie wysokiej jakości życia obecnych i przyszłych pokoleń z uwzględnieniem ochrony środowiska. 4. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku) podkreśla konieczność efektywnego korzystania z zasobów, na które wpływ mają zmiany klimatyczne (cel strategiczny 4. Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu, cel operacyjny 4.5. Racjonalne i efektywne wykorzystywanie zasobów przyrody dla potrzeb gospodarczych i rekreacyjnych, przy zachowaniu i ochronie walorów środowiska przyrodniczego) 5. Ochronę przed skutkami powodzi, suszy i deficytu wody może zapewnić odpowiednie wyposażenie służb ratunkowych i uzupełniające działania z zakresu małej retencji wodnej. 6. Na podstawie analizy SWOT dot. bezpieczeństwa przeciwpowodziowego dla regionu: <ul style="list-style-type: none"> – brak sprawnego systemu zarządzania jednostkami oraz niedostateczne wyposażenie jednostek w sprzęt teleinformatyczny i łącznościowy potrzebny do sprawnego powiadamiania i prowadzenia akcji ratunkowych oraz niedostateczny poziom wyszkolenia ratowników z zakresu obsługi sprzętu ratowniczego.
<p>Cel tematyczny 6 Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami</p>	
<p>6.1. Inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wsparcie w ramach priorytetu jest zgodne z Zaleceniem Rady nr 6 w zakresie poprawy gospodarowania odpadami. 2. Konieczna jest kontynuacja działań ukierunkowanych na stopniowe przechodzenie z systemu polegającego na składowaniu odpadów komunalnych na system wspierający przetworzenie i odzysk surowców i energetyczne wykorzystanie odpadów w zgodzie z planami inwestycyjnymi, których celem będzie wskazanie infrastruktury niezbędnej do osiągnięcia do 2020 roku zgodności z unijnymi dyrektywami w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi, w tym wdrożenia hierarchii sposobów postępowania z odpadami, osiągnięcia wymaganych poziomów przygotowania do ponownego użycia i recyklingu oraz ograniczenia składowania odpadów komunalnych ulegających biodegradacji na obszarze 9 regionów. 3. Umowa Partnerstwa: Cel 1: zwiększenie konkurencyjności gospodarki. 4. Planowane do realizacji w ramach priorytetu działania wpisują się również w: Strategię Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, dokładnie w cel główny, którym jest zapewnienie wysokiej jakości życia obecnych i przyszłych pokoleń z uwzględnieniem ochrony środowiska oraz cel 3. poprawa stanu środowiska 3.2

	<p>Racjonalne gospodarowanie odpadami w tym wykorzystanie ich na cele energetyczne.</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku) wskazuje na konieczność prowadzenia racjonalnej gospodarki odpadami (cel strategiczny 4. Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu, cel operacyjny 4.5. Racjonalne i efektywne wykorzystywanie zasobów przyrody dla potrzeb gospodarczych i rekreacyjnych, przy zachowaniu i ochronie walorów środowiska przyrodniczego) 6. Na podstawie analizy SWOT dot. gospodarki odpadami dla regionu: 7. niewielki udział odpadów zebranych selektywnie i wysegregowanych z frakcji suchej (10,4% przy średniej krajowej 10,5%), związany m.in. z niską świadomością społeczną oraz z niewystarczającą ilością zakładów przetwarzających odpady, 8. nadal zbyt duża ilość komunalnych odpadów zmieszanych (78,3%) zdeponowana na składowiskach. Procent składowania dla Polski wynosi 68,9%, 9. słabo rozwinięty system zbierania odpadów niebezpiecznych, 10. niski udział odzysku, w szczególności recyklingu w odniesieniu do szkła, metali, tworzyw sztucznych oraz odpadów niebezpiecznych i odzysku energii z odpadów, 11. nieszczelny system odbioru odpadów komunalnych od mieszkańców co jest powodem niekontrolowanego pozbywania się odpadów (spalanie w paleniskach domowych, dzikie wysypiska). 12. Priorytet realizuje także założenia Krajowego planu gospodarki odpadami 2014. Podejmowane działania przyczynią do realizacji jego celów: zapobieganiu powstawaniu odpadów, przygotowaniu do ponownego użycia, recykling, inne metody unieszkodliwiania odpadów, ograniczenia składowania odpadów, likwidacji odpadów niebezpiecznych.
<p>6.2. Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Cel szczegółowy priorytetu jest spójny z celami głównym i szczegółowym Umowy Partnerstwa, którymi są odpowiednio zwiększenie konkurencyjności gospodarki oraz zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych oraz ich zachowanie. 2. Wsparcie w ramach priorytetu jest zgodne z Zaleceniem Rady nr 6 w zakresie poprawy gospodarki wodnej. 3. Zapewnienie efektywnej gospodarki wodnej wymaga podjęcia działań zgodnych z Krajowym programem oczyszczania ścieków komunalnych - KPOŚK (jako priorytetowego dokumentu kreującego obszar wsparcia w zakresie gospodarki ściekowej będącego), które prowadzą do zagwarantowania odpowiedniej jakości oraz ilości zasobów wód powierzchniowych i podziemnych poprzez rozwój systemów wodociągowych oraz efektywnych systemów kanalizacyjnych w aglomeracjach poniżej 10 000 RLM wraz z zastosowaniem technologii ograniczających ilość osadów ściekowych z jednoczesnym wzrostem ich wykorzystania w rolnictwie. Działania w tym zakresie będą zgodne z założeniami dyrektywy 91/271/EWG <i>dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych</i> (tzw. dyrektywy ściekowej).

	<ol style="list-style-type: none"> 4. Realizacja działań zaprogramowanych w priorytecie wpłynie pozytywnie na cele zidentyfikowane w Krajowym Programie Reform, w zakresie rozwoju i modernizacji infrastruktury ochrony środowiska. Planowane działania wpisują się również w: Strategię Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, dokładnie w cel główny, którym jest zapewnienie wysokiej jakości życia obecnych i przyszłych pokoleń z uwzględnieniem ochrony środowiska oraz cel 3. poprawa stanu środowiska (3.1 Zapewnienie dostępu do czystej wody dla społeczeństwa i gospodarki. Zagrożeniem jest możliwy wzrost zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych poprzez odprowadzenie niedostatecznie oczyszczonych ścieków do wód lub do ziemi. 5. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku) podkreśla konieczność efektywnego korzystania z zasobów, na które wpływ mają zmiany klimatyczne (cel strategiczny 4. Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu, cel operacyjny 4.5. Racjonalne i efektywne wykorzystywanie zasobów przyrody dla potrzeb gospodarczych i rekreacyjnych, przy zachowaniu i ochronie walorów środowiska przyrodniczego). Ponadto, niezbędna jest kontynuacja działań na rzecz uzupełnienia poważnych niedoborów w zakresie gospodarki wodno-ściekowej (cel strategiczny 1. Wzmacnianie urbanizacji regionu, cel operacyjny 1.2. Wspieranie ponadlokalnych funkcji miast, cel strategiczny 2. Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich, cel operacyjny 2.5. Wyposażenie obszarów wiejskich w infrastrukturę transportową, komunalną, energetyczną) 6. Na podstawie analizy SWOT dot. gospodarki wodno-ściekowej dla regionu: <ul style="list-style-type: none"> – bardzo niski stopień skanalizowania terenów wiejskich oraz duże dysproporcje w wyposażeniu w urządzenia kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków pomiędzy obszarami miejskimi a wiejskimi, – niski stopień usuwania biogenów oraz znaczna uciążliwość zapachowa w oczyszczalniach ścieków w aglomeracjach <15 000 RLM, – niedostateczny poziom zwodociągowania gmin powodujący konieczność korzystania z ujęć indywidualnych, – niedostatecznie rozwinięta sieć kanalizacji deszczowej.
<p>6.3. Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zgodnie z celami UE, niezbędne są inwestycje w infrastrukturę, które wpłyną na zwiększenie możliwości zatrudnienia, w perspektywie długookresowej poprzez podniesienie konkurencyjności regionu. Potencjał tworzenia możliwości zatrudnienia i w konsekwencji podnoszenia konkurencyjności gospodarki istnieje w regionie w obszarze infrastruktury turystycznej i kulturalnej wykorzystującej walory przyrodniczo-krajobrazowe, czyste środowisko, a także bogactwo dziejów oraz spuściznę wielu przenikających się kultur. 2. Cel szczegółowy priorytetu jest spójny z celem głównym Umowy Partnerstwa, a mianowicie zwiększeniem konkurencyjności gospodarki i celem szczegółowym zwiększeniem efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych oraz ich zachowaniem. 3. Dziedzictwo kulturowe oraz przyrodnicze postrzegane są w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku) jako ważne czynniki budowania tożsamości jego mieszkańców, a

	<p>zarazem zasoby na bazie których pojawiają się nowe modele biznesu (cel strategiczny 4. Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu, cel operacyjny 4.3. Wzmacnianie społecznej tożsamości regionalnej i rozwijanie więzi współpracy wewnątrzregionalnej, cel operacyjny 4.5. Racjonalne i efektywne wykorzystywanie zasobów przyrody dla potrzeb gospodarczych i rekreacyjnych, przy zachowaniu i ochronie walorów środowiska przyrodniczego)</p> <p>4. Na podstawie analizy SWOT dot. dziedzictwa kulturowego dla regionu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - niedostateczny rozwój systemu szlaków dziedzictwa kulturowego regionu, w tym o znaczeniu międzynarodowym, - pilna potrzeba zatrzymania degradacji zasobów dziedzictwa kulturowego, dalsze prowadzenie prac konserwatorskich i restauratorskich.
<p>6.4. Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Na tle Europy, Polska posiada cenne zasoby przyrodnicze, zasługujące na najwyższy stopień poszanowania. Wszystkie formy ochrony przyrody zajmują ok. 30% powierzchni kraju. 2. Cel szczegółowy priorytetu jest spójny z celami głównym i szczegółowym Umowy Partnerstwa, którymi są odpowiednio zwiększenie konkurencyjności gospodarki oraz zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych oraz ich zachowanie. 3. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku) podkreśla, iż ochrona walorów przyrodniczych jest jednym z czynników zwiększających szanse rozwoju gospodarczego (cel strategiczny 4. Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu, cel operacyjny 4.5. Racjonalne i efektywne wykorzystywanie zasobów przyrody dla potrzeb gospodarczych i rekreacyjnych, przy zachowaniu i ochronie walorów środowiska przyrodniczego) 4. Podejmowane działania dotyczące ochrony przyrody, pozwolą zapobiec zmniejszaniu się różnorodności biologicznej środowiska przyrodniczego Lubelszczyzny na poziomie genetycznym, gatunkowym i siedliskowym minimalizując zagrożenia spowodowane nadmierną działalnością człowieka oraz zagrożeniami naturalnymi. 5. Na podstawie analizy SWOT dot. różnorodności biologicznej dla regionu: <ul style="list-style-type: none"> – bardzo duża różnorodność biologiczna i krajobrazowa województwa. Występowanie unikatowych gatunków i siedlisk. Jeden z najczystszych ekologicznie rejonów Polski o stosunkowo niewielkim przekształceniu środowiska, 6. zagrożeniem jest zmniejszająca się różnorodność biologiczna środowiska przyrodniczego na poziomie genetycznym, gatunkowym i siedliskowym wywołana nadmierną ekspansją/działalnością człowieka oraz zagrożeniami naturalnymi i zanieczyszczeniem środowiska, 7. słabe wykorzystanie posiadanych walorów przyrodniczych oraz potencjalnych atrakcji na cele turystyczne, 8. brak kompleksowej, spójnej, profilowanej i łatwo dostępnej oferty turystycznej całego regionu, 9. brak produktów turystycznych zatrzymujących odwiedzających na dłużej, zbyt mała ilość ofert kilkudniowych,

	<p>sezonowy charakter oferty turystycznej.</p> <p>10. Potrzeba wdrożenia zintegrowanego systemu informacji turystycznej. Oznakowanie dróg specjalnymi tablicami o treści turystycznej – zatrzymanie turysty tranzytowego.</p>
Cel tematyczny 7	
Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej	
<p>7.2</p> <p>Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Strategia Europa 2020 - Europa efektywnie korzystająca z zasobów, przejście na gospodarkę niskoemisyjną. 2. Krajowy Program Reform – zwiększenie spójności terytorialnej, rozwój infrastruktury transportowej i komunikacyjnej wpływającej na zwiększenie dostępności komunikacyjnej ośrodków miejskich w celu zapewnienia możliwości dojazdu do pracy z obszarów wiejskich. 3. Strategia Rozwoju Transportu do 2020 roku wskazuje takie cele priorytetowe jak: stworzenie nowoczesnej, spójnej sieci infrastruktury transportowej, zmiana sposobu organizacji i zarządzania systemem transportowym, bezpieczeństwo i niezawodność w transporcie, ograniczenie negatywnego wpływu transportu na środowisko. 4. Umowa Partnerstwa. Cel 1: zwiększenie konkurencyjności gospodarki, Cel 2: poprawa spójności społecznej i terytorialnej. 5. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 -2020 (z perspektywą do 2030r.) zauważa, że sprawne powiązania komunikacyjne regionu z silnymi ośrodkami w kraju i za granicą warunkują włączenie różnych podmiotów w sieci współpracy (cel strategiczny 1. Wzmacnianie urbanizacji regionu, cel operacyjny 1.3. Poprawa skomunikowania Lublina z obszarami metropolitalnymi Polski i zagranicy). Ponadto, funkcjonalna integracja regionu wymaga sprawnego powiązania regionalnych ośrodków wzrostu (cel strategiczny 4. Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu, cel operacyjny 4.1. Poprawa wewnętrznego skomunikowania regionu) 6. Studium Programowo – Przestrzenne Integracji Systemów Komunikacji w Województwie Lubelskim – niedostateczna oraz niskiej jakości infrastruktura transportowa (brak dróg szybkiego ruchu, brak obwodnic terenów zurbanizowanych). 7. Zły stan kluczowej sieci drogowej regionu zmniejsza atrakcyjność inwestycyjną województwa. 8. Poprawa dostępności komunikacyjnej i zwiększenie mobilności mieszkańców wpłynie na wzrost lokalizacji działalności gospodarczej, decydującej o możliwościach rozwojowych regionu, a także wzrost bezpieczeństwa użytkowników dróg. 9. Na podstawie analizy SWOT dot. transportu dla regionu: <ul style="list-style-type: none"> – Słaba dostępność komunikacyjna regionu wynikająca z niedostatecznej i niskiej jakości infrastruktury transportowej (niewielki udział dróg szybkiego ruchu, zbyt mało obwodnic terenów zurbanizowanych, mała ilość mostów na Wiśle i Bugu, zły stan infrastruktury kolejowej i taboru kolejowego, niski stopień zelektryfikowania linii kolejowych i mały udział linii dwutorowych),

	<p>– Zły stan techniczny przeważającej części istniejącej sieci drogowej oraz w wielu przypadkach nienormatywne parametry dróg oraz obiektów inżynierskich.</p>
<p>7.4 Rozwój i rehabilitacja kompleksowych, wysokiej jakości i interoperacyjnych systemów transportu kolejowego oraz propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Strategia Europa 2020 - Europa efektywnie korzystająca z zasobów, przejście na gospodarkę niskoemisyjną. 2. Zalecenie Rady nr 6 – zapewnienie skutecznego i bezwzględnego wdrożenia projektów inwestycyjnych w kolejnictwie. 3. Krajowy Program Reform – zwiększenie spójności terytorialnej, rozwój infrastruktury transportowej i komunikacyjnej wpływającej na zwiększenie dostępności komunikacyjnej ośrodków miejskich w celu zapewnienia możliwości dojazdu do pracy z obszarów wiejskich. 4. Strategia Rozwoju Transportu do 2020 roku wskazuje takie cele priorytetowe jak: stworzenie nowoczesnej, spójnej sieci infrastruktury transportowej, zmiana sposobu organizacji i zarządzania systemem transportowym, bezpieczeństwo i niezawodność w transporcie, ograniczenie negatywnego wpływu transportu na środowisko. 5. Umowa Partnerstwa. Cel 1: zwiększenie konkurencyjności gospodarki, Cel 2: poprawa spójności społecznej i terytorialnej. 6. Biała księga w sprawie transportu - konkurencyjny i zasobooszczędny system transportu zmierzający do zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych do roku 2050 o przynajmniej 60% w porównaniu do poziomu z roku 1990. 10. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 -2020 (z perspektywą do 2030r.) postrzega rozwój kolei jako jeden z warunków włączenia się regionu w krajowe i europejskie sieci współpracy gospodarczej (cel strategiczny 1. Wzmacnianie urbanizacji regionu, cel operacyjny 1.3. Poprawa skomunikowania Lublina z obszarami metropolitalnymi Polski i zagranicy) oraz jako niezbędny element integracji funkcjonalnej regionu (cel strategiczny 4. Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu, cel operacyjny 4.1. Poprawa wewnętrznego skomunikowania regionu) 7. W województwie lubelskim istnieje potrzeba zwiększenia udziału kolei w przewozach jako transportu mającego najmniej szkodliwy wpływ na środowisko. 8. Zły stan infrastruktury i taboru kolejowego wymaga poniesienia wysokich nakładów finansowych. 9. Wprowadzenie nowoczesnych i zelektryfikowanych środków transportu kolejowego oraz modernizacja linii kolejowych zachęci mieszkańców do korzystania z niego, dzięki skróceniu czasu przejazdu, podniesieniu jakości i komfortu podróży oraz wpłynie pozytywnie na poprawę stanu środowiska naturalnego. 10. Poprawa bezpieczeństwa ruchu kolejowego i drogowego na przejazdach kolejowych. 11. Na podstawie analizy SWOT dot. transportu dla regionu: <ul style="list-style-type: none"> – Słaba dostępność komunikacyjna regionu wynikająca z niedostatecznej i niskiej jakości infrastruktury transportowej (niewielki udział dróg szybkiego ruchu, zbyt mało obwodnic terenów zurbanizowanych, mała ilość mostów na Wiśle i Bugu, zły stan infrastruktury kolejowej i taboru kolejowego, niski stopień

	zelektryfikowania linii kolejowych i mały udział linii dwutorowych). 12. Mały udział nowoczesnych technologii informatycznych i telekomunikacyjnych w zarządzaniu transportem publicznym.
Cel tematyczny 8	
Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników	
8.5 Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników	<ol style="list-style-type: none"> 1. Strategia „Europa 2020” - stopa zatrudnienia na poziomie kraju 71%. 2. Zalecenie Rady nr 3 – zmniejszenie bezrobocia wśród ludzi młodych, zwalczanie segmentacji rynku pracy. 3. Zalecenie Rady nr 4 – wzmocnienie wysiłków na rzecz zwiększenia udziału kobiet w rynku pracy, w szczególności poprzez inwestycję w edukację; wsparcie reformy emerytalnej działaniami promującymi zatrudnienie starszych pracowników. 4. Umowa Partnerstwa. Cel 1: zwiększenie konkurencyjności gospodarki. 5. Position Paper – wspieranie osób młodych z uwagi na ich szczególną sytuację na rynku pracy. 6. Krajowy Program Reform - wydłużenie aktywności zawodowej obywateli. 7. Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020 - rozwijanie kapitału ludzkiego, wzrost zatrudnienia. Cel szczegółowy 1: Wzrost zatrudnienia, Cel szczegółowy 2: Wydłużenie okresu aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych, Cel szczegółowy 5: Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli. 8. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku) - znacząca rola inicjatyw lokalnych na rzecz rozwijania przedsiębiorczości (cel strategiczny 2. Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich, cel operacyjny 2.4. Wspieranie przedsiębiorczości na wsi i tworzenia pozarolniczych miejsc pracy na obszarach wiejskich), konieczność rozwijania systemu kształcenia dostosowanego do specyfiki regionu (cel strategiczny 3. Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu, cel operacyjny 3.4. Rozwijanie systemu kształcenia dostosowanego do specyfiki regionu) 9. Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r. - wizja rozwoju obszarów inteligentnej specjalizacji.
8.7 Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw	<ol style="list-style-type: none"> 1. Strategia „Europa 2020” - stopa zatrudnienia na poziomie kraju 71%. 2. Zalecenie Rady nr 3 – zmniejszenie bezrobocia wśród ludzi młodych, zwalczanie segmentacji rynku pracy. 3. Zalecenie Rady nr 4 – wzmocnienie wysiłków na rzecz zwiększenia udziału kobiet w rynku pracy. 4. Umowa Partnerstwa. Cel 1: zwiększenie konkurencyjności gospodarki. 5. Krajowy Program Reform – promocja postaw przedsiębiorczych w społeczeństwie. 6. Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020. Rozwijanie kapitału ludzkiego, wzrost zatrudnienia. Cel szczegółowy 1: Wzrost zatrudnienia. Cel szczegółowy 2: Wydłużenie okresu aktywności zawodowej

	<p>i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych. Cel szczegółowy 5: Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli.</p> <p>7. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku) - znacząca rola inicjatyw lokalnych na rzecz rozwijania przedsiębiorczości (cel strategiczny 2. Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich, cel operacyjny 2.4. Wspieranie przedsiębiorczości na wsi i tworzenia pozarolniczych miejsc pracy na obszarach wiejskich), konieczność rozwijania systemu kształcenia dostosowanego do specyfiki regionu (cel strategiczny 3. Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu, cel operacyjny 3.4. Rozwijanie systemu kształcenia dostosowanego do specyfiki regionu)</p>
<p>8.8 Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Strategia „Europa 2020” - stopa zatrudnienia na poziomie kraju 71%. 2. Zalecenie Rady nr 3 – zmniejszenie bezrobocia wśród ludzi młodych, zwalczanie segmentacji rynku pracy. 3. Zalecenie Rady nr 4 – wzmocnienie wysiłków na rzecz zwiększenia udziału kobiet w rynku pracy, w szczególności poprzez inwestycję w przystępną opiekę nad dziećmi, poprzez zapewnienie stabilnego finansowania personelu. 4. Umowa Partnerstwa. Cel 1: zwiększenie konkurencyjności gospodarki. 5. Position Paper – wsparcie dla kobiet powinno obejmować poszerzenie oferty wysokiej jakości usług opieki nad dziećmi. 6. Krajowy Program Reform - działania na rzecz godzenia ról rodzinnych oraz zawodowych kobiet i mężczyzn, w tym opieka nad dziećmi. 7. Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020 - rozwijanie kapitału ludzkiego, wzrost zatrudnienia. Cel szczegółowy 1: Wzrost zatrudnienia. Cel szczegółowy 2: Wydłużenie okresu aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych. Cel szczegółowy 3: Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Cel szczegółowy 5: Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli. 8. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku) - konieczność aktywizacji społecznej i zawodowej osób marginalizowanych (cel strategiczny 4. Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu, cel operacyjny 4.2. Wspieranie włączenia społecznego)
<p>8.9 Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Strategia „Europa 2020” - stopa zatrudnienia na poziomie kraju 71%. 2. Zalecenie Rady nr 3 – zwalczanie segmentacji rynku pracy. 3. Zalecenie Rady nr 4 – wzmocnienie wysiłków na rzecz zwiększenia udziału kobiet w rynku pracy, w szczególności poprzez inwestycję w edukację; wsparcie reformy emerytalnej działaniami promującymi zatrudnienie starszych pracowników. 4. Umowa Partnerstwa. Cel 1: zwiększenie konkurencyjności gospodarki.

	<ol style="list-style-type: none"> 5. Krajowy Program Reform – rozwój kapitału intelektualnego w przedsiębiorstwach i promocja postaw przedsiębiorczych w społeczeństwie. 6. Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki – lepsze dopasowanie szkoleń dorosłych do potrzeb społeczno-gospodarczych. Cel 2: Stymulowanie innowacyjności poprzez wzrost efektywności wiedzy i pracy. 7. Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020 - rozwijanie kapitału ludzkiego, wzrost zatrudnienia. Cel szczegółowy 1: Wzrost zatrudnienia. Cel szczegółowy 2: Wydłużenie okresu aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych. Cel szczegółowy 3: Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Cel szczegółowy 4: Poprawa zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej. Cel szczegółowy 5: Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli. 8. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku) - niezbędne działania wspierające małe i średnie przedsiębiorstwa (cel strategiczny 3. Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu, cel operacyjny 3.5. Wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw), konieczność szybkiej reakcji na zmiany w gospodarce, wymagające od pracowników nowych kwalifikacji (cel operacyjny 3.4. Rozwijanie systemu kształcenia dostosowanego do specyfiki regionu) 9. Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r. - wizja rozwoju obszarów inteligentnej specjalizacji.
<p>8.10 Aktywne i zdrowe starzenie się</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Strategia „Europa 2020” - stopa zatrudnienia na poziomie kraju 71%. 2. Zalecenie Rady nr 3 – zwalczanie segmentacji rynku pracy. 3. Zalecenie Rady nr 4 – wzmocnienie wysiłków na rzecz zwiększenia udziału kobiet w rynku pracy, wsparcie reformy emerytalnej działaniami promującymi zatrudnienie starszych pracowników. 4. Umowa Partnerstwa. Cel 1: zwiększenie konkurencyjności gospodarki. 5. Krajowy Program Reform - działania z zakresu ochrony zdrowia mające wpływ na dłuższe pozostawanie osób na rynku pracy. 6. Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020 - wydłużenie okresu aktywności zawodowej. Cel szczegółowy 1: Wzrost zatrudnienia. Cel szczegółowy 2: Wydłużenie okresu aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych. Cel szczegółowy 3: Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Cel szczegółowy 4: Poprawa zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej. Cel szczegółowy 5: Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli. 7. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku) – aktywizacja społeczna i zawodowa osób marginalizowanych (cel strategiczny 4. Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu, cel operacyjny 4.2. Wspieranie włączenia społecznego)

Cel tematyczny 9

Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją

9.1

Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych

1. Założenia przyjętej interwencji realizują cele **Strategii „Europa 2020”** w zakresie priorytetu: *rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną*. Działania, które będą realizowane w ramach priorytetu powinny zapewnić spójność społeczną i terytorialną, tak aby w pełni wykorzystać korzyści, jakie da wzrost zatrudnienia i koniunktury gospodarczej, a osoby ubogie i wykluczone społecznie mogły żyć w godnych warunkach i w pełni korzystać z uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym.
2. Przedstawiony zakres interwencji jest zgodny z przyjętymi z zapisami **Umowy Partnerstwa** w zakresie dedykowanego wsparcia dla włączenia społecznego i zdrowia, które to stanowi znaczący wkład w niwelowaniu nierówności w zakresie dostępu do szeroko rozumianych usług społecznych, a tym samym ma przyczynić się do poprawy jakości życia mieszkańców i zwiększyć spójność terytorialną województwa. Jednocześnie te działania mają wpłynąć pozytywnie na aktywność zawodową osób w wieku produkcyjnym, przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym.
3. Planowana interwencja wpisuje się w realizację założeń **Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju - Polska 2030** m.in. w zakresie dostosowania systemu ochrony zdrowia do prognozowanych zmian demograficznych oraz zwiększenia dostępności do wysokiej jakości usług zdrowotnych w priorytetowych wynikających z uwarunkowań epidemiologicznych.
4. Wsparcie udzielone w ramach priorytetu przyczyni się do realizacji celów określonych w **Strategii Rozwoju Kraju 2020** m.in. w zakresie podniesienia jakości i dostępności do usług publicznych (w tym zdrowotnych i społecznych).
5. **Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu** zakłada rozwój usług społecznych użyteczności publicznej, w tym usług środowiskowych (deinstytucjonalizacja).
6. Zakres przyjętej interwencji jest spójny z zadaniami i wyzwaniem w obszarze ochrony zdrowia wskazanymi w dokumencie **Policy paper dla ochrony zdrowia na lata 2014 – 2020. Krajowe ramy strategiczne**.
7. Założenia priorytetu są zgodne z **Zaleceniem Rady nr 1** w zakresie zwiększenia oszczędności kosztowej i efektywności wydatków na opiekę zdrowotną oraz lepsze ukierunkowanie polityki społecznej.
8. Działania będą skuteczną odpowiedzią na wskazane w **Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 - 2020 (z perspektywą do 2030r.)** i **Krajowym Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020** problematyczne obszary, które zapewnią osobom wykluczonym dostęp do usług publicznych pozwalających na powrót na rynek pracy, usamodzielnienie się a przez to niwelowanie skali ubóstwa. **Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku)** wskazuje na działania na rzecz poprawy dostępu i wzrostu jakości usług publicznych (cel strategiczny 4).

	<p>Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu, cel operacyjny 4.2. Wspieranie włączenia społecznego)</p> <p>9. Interwencja w ramach priorytetu wpisuje się w zidentyfikowane potencjały, wyzwania stojące przed województwem lubelskim w zakresie włączenia społecznego i zdrowia.</p> <p>10. Podejmowane działania będą miały na celu wsparcie tych obszarów, które odznaczają się znacznymi różnicami w poziomie spójności społeczno-gospodarczej na podstawie zdiagnozowanych problemów i potrzeb przy uwzględnieniu trendów demograficznych.</p> <p>11. Szczególny nacisk zostanie położony na wzrost dostępności usług zdrowotnych, profilaktyki, diagnostyki, wspierania rodziny w wypełnianiu jej ról społecznych, wsparcia organizacji opieki na osobami zależnymi oraz wzmacnianiu przyszłych kadr gospodarki.</p>
<p>9.2 Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Strategia Europa 2020 – rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu jako jeden z priorytetów Strategii. 2. Umowa Partnerstwa – poprawa spójności społecznej i terytorialnej jako jeden z głównych celów Umowy. 3. Umowa Partnerstwa - kompleksowe działania rewitalizacyjne mające na celu włączenie społeczności zamieszkujących obszary peryferyjne i zdegradowane przyczynią się do ograniczenia ryzyka ubóstwa i wykluczenia społecznego na tych obszarach. 4. Strategia Rozwoju Kraju 2020 - spójność społeczno-gospodarcza i terytorialna jako jeden z kluczowych obszarów Strategii, co znalazło wyraz w priorytetowych kierunkach interwencji publicznej w obszarze strategicznym III Spójność społeczna i terytorialna. 5. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 Regiony, Miasta, Obszary wiejskie - budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów zdegradowanych uznaje za jeden z celów polityki regionalnej do 2020 roku. 6. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku) – aktywizacja społeczna i zawodowa osób marginalizowanych, zwiększanie partycypacji społecznej i ograniczanie rozmiarów negatywnych zjawisk społecznych (cel strategiczny 4. Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu, cel operacyjny 4.2. Wspieranie włączenia społecznego), wspieranie wysiłków władz lokalnych na rzecz kompleksowej rewitalizacji (cel strategiczny 1. Wzmacnianie urbanizacji regionu, cel operacyjny 1.2. Wspieranie ponadlokalnych funkcji miast), 7. Czynnikiem wzrostu spójności społecznej i terytorialnej miast i obszarów wiejskich zagrożonych marginalizacją mogą być kompleksowe działania rewitalizacyjne, realizowane w oparciu o Lokalne Plany Rewitalizacji. 8. Rewitalizacja społeczna połączona ze wsparciem inwestycyjnym daje realne szanse rozwoju dla zubożałych społeczności miejskich i wiejskich. 9. Zintegrowane inwestycje infrastrukturalne nakierowane na rozwiązywanie problemów społecznych przyczynią się do ograniczenia koncentracji ubóstwa oraz wykluczenia społecznego obszarów rewitalizowanych.

	<p>10. Na podstawie analizy SWOT dla regionu:</p> <ul style="list-style-type: none"> – najwyższy w kraju wskaźnik zagrożenia ubóstwem oraz duża liczba osób długotrwale korzystających z pomocy społecznej, – zagrożeniem jest utrwalanie marginalizacji i ubóstwa, – szansą dla województwa jest rewitalizacja zubożałych społeczności miejskich i wiejskich na rzecz ograniczenia koncentracji ubóstwa oraz wykluczenia społecznego.
<p>9.4 Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Krajowy cel UE 2020: obniżenie o 1,5 mln liczby osób zagrożonych ubóstwem. 2. Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu definiuje konieczność aktywnej integracji osób oraz rodzin zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. 3. Realizacja celu szczegółowego Umowy Partnerstwa: wzrost szans na zatrudnienie dla osób dotkniętych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. 4. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku) wskazuje na aktywizację społeczną i zawodową osób marginalizowanych oraz wspieranie działań określonych w <i>Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020</i> (cel strategiczny 4. Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu, cel operacyjny 4.2. Wspieranie włączenia społecznego). 5. Wyzwania regionu: najwyższy w kraju wskaźnik zagrożenia ubóstwem, niekorzystna struktura bezrobocia, wysoki odsetek długotrwale korzystających z pomocy społecznej, zjawisko niepełnosprawności oraz niski wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych.
<p>9.7 Ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wg Position Paper należy zwiększyć dostępność wysokiej jakości usług społecznych i świadczeń zdrowotnych, aby ograniczyć istniejące nierówności. 2. Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu zakłada rozwój usług społecznych użyteczności publicznej, w tym usług środowiskowych (deinstytucjonalizacja). 3. Realizacja celu szczegółowego Umowy Partnerstwa: ograniczenie ryzyka wykluczenia społecznego spowodowanego dysproporcjami w dostępie do usług. 4. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku) wskazuje na aktywizację społeczną i zawodową osób marginalizowanych oraz wspieranie działań określonych w <i>Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020</i> (cel strategiczny 4. Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu, cel operacyjny 4.2. Wspieranie włączenia społecznego). 5. Realizacja Regionalnego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla województwa lubelskiego na lata 2012 – 2016. 6. Strategie i dokumenty regionalne wskazują na niewystarczającą ofertę usług społecznych, dysproporcje w dostępie oraz potrzebę rozwoju usług dostosowanych do potrzeb mieszkańców.

<p>9.8 Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Position Paper – zalecenie wspierania sektora przedsiębiorstw społecznych. 2. Wg Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej ES winna stanowić ważny czynnik wzrostu zatrudnienia, spójności społecznej oraz rozwoju kapitału społecznego. 3. Jednym z kierunków działań Umowy Partnerstwa jest wsparcie ekonomii społecznej i miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych. 4. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku) wskazuje na aktywizację społeczną i zawodową osób marginalizowanych oraz wspieranie działań określonych w Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (cel strategiczny 4. Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu, cel operacyjny 4.2. Wspieranie włączenia społecznego). 5. Realizacja Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 cel główny 7. Budowa efektywnej ekonomii społecznej w województwie lubelskim. 6. Realizacja Wieloletniego regionalnego planu działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w województwie lubelskim na lata 2013-2020. 7. Zgodnie z regionalnymi dokumentami słaby sektor przedsiębiorczości społecznej determinuje potrzebę stworzenia sieci wsparcia podmiotów ekonomii społecznej, należy tworzyć nowe oraz wspomagać rozwój istniejących podmiotów ES, a także upowszechniać ES w regionie.
<p>Cel tematyczny 10 Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie</p>	
<p>10.1 Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Stanowisko służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020 – promując równy dostęp do wysokiej jakości edukacji wczesnoszkolnej należy zwiększać szans dzieci ze środowisk znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na nadrobienie zaległości w umiejętnościach społecznych i uczenia się, tak aby miały one równy start z innymi uczniami w szkole. 2. Zalecenie Rady nr 3 dot. lepszego dostosowania systemu edukacji do potrzeb rynku pracy i podniesienia jakości nauczania. 3. Umowa Partnerstwa – poprawa jakości kształcenia, lepszy dostęp do wysokiej jakości usług edukacyjnych dostarczanych na rzecz grup o specjalnych potrzebach. 4. Realizacja celu szczegółowego Umowy Partnerstwa: lepsze kompetencje kadr gospodarki. 5. Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020 - poprawa dostępności i jakości wczesnej edukacji, w szczególności na terenach wiejskich oraz dla dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym, wyrównywanie szans rozwojowych /edukacyjnych dzieci i młodzieży ze środowisk zmarginalizowanych, poprawa jakości kształcenia i szkolenia oraz dostosowanie ich do potrzeb gospodarczych i społecznych na wszystkich poziomach oraz

	<p>rozwój kreatywności i innowacyjności osób uczących się.</p> <p>6. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku) – działania na rzecz sprawnego, nowoczesnego i dostępnego systemu kształcenia, odpowiadającego na wyzwania nowoczesnej gospodarki (cel strategiczny 3. Selekttywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu, cel operacyjny 3.4. Rozwijanie systemu kształcenia dostosowanego do specyfiki regionu)</p>
<p>10.3 Wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji</p>	<p>1. Position paper - zwiększenie udziału osób o niskich kwalifikacjach i osób starszych w programach uczenia się przez całe życie.</p> <p>2. Stanowisko Komisji dot. poprawy dostępności uczenia się przez całe życie, podnoszenie umiejętności i kwalifikacji siły roboczej i lepsze dostosowanie siły roboczej, lepsze dopasowywanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy.</p> <p>3. Realizacja celu szczegółowego Umowy Partnerstwa: lepsze kompetencje kadr gospodarki.</p> <p>4. Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020 - podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli, poprawa jakości kształcenia i szkolenia nauczycieli oraz innych osób nauczających, w tym zwiększenie społecznego prestiżu i konkurencyjności ich zawodu.</p> <p>5. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku) – działania na rzecz sprawnego, nowoczesnego i dostępnego systemu kształcenia, odpowiadającego na wyzwania nowoczesnej gospodarki (cel strategiczny 3. Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu, cel operacyjny 3.4. Rozwijanie systemu kształcenia dostosowanego do specyfiki regionu, cel strategiczny 1. Wzmacnianie urbanizacji regionu, cel operacyjny 1.2. Wspieranie ponadlokalnych funkcji miast)</p>
<p>10.3 bis Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę</p>	<p>1. Stanowisko służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020 - poprawa kształcenia zawodowego ze szczególnym naciskiem na poprawę jakości nauczania poprzez doskonalenie zawodowe nauczycieli i na zwiększanie liczby staży i szkoleń praktycznych.</p> <p>2. Zalecenie Rady nr 3 dot. zwiększenia dostępności programów praktyk zawodowych i uczenia się w miejscu pracy oraz dostosowanie jakości szkoleń zawodowych do potrzeb rynku pracy i podniesienie jakości nauczania.</p> <p>3. Realizacja celu szczegółowego Umowy Partnerstwa: lepsze kompetencje kadr gospodarki.</p> <p>4. Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do roku 2020 – wizja rozwoju obszarów inteligentnej specjalizacji.</p> <p>5. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku) – działania na rzecz sprawnego, nowoczesnego i dostępnego systemu kształcenia, odpowiadającego na wyzwania nowoczesnej gospodarki (cel strategiczny 3. Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu, cel operacyjny 3.4. Rozwijanie</p>

zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami	systemu kształcenia dostosowanego do specyfiki regionu).
<p>10.4 Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Strategia Europa 2020 wśród priorytetów wymienia m.in. rozwój sprzyjający wyłączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającej spójność społeczną, gospodarczą i terytorialną. W tym kontekście ważne jest zapewnienie warunków do nabywania kwalifikacji zawodowych oraz zwiększenie dostępu do usług opieki nad dziećmi, tak aby zapewnić odpowiedni wzrost zatrudnienia. Wskazuje także na zmniejszenia liczby osób przedwcześnie kończących naukę. W tym kontekście działania podejmowane w ramach interwencji funduszy powinny zmierzać do poprawy dostępności i jakości edukacji, a także wyników instytucji zaangażowanych w proces kształcenia na wszystkich etapach poczynając od poziomu przedszkolnego a kończąc na kształceniu ustawicznym. Efektem podejmowanych kompleksowych działań ma być poprawa wykształcenia mieszkańców, implikująca większymi szansami na uzyskanie zatrudnienia. 2. Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa konkurencyjność gospodarki powiązana jest z jakością kapitału ludzkiego zatem efektem podjętych działań powinno być zapewnienie wykwalifikowanych pracowników wyposażonych w umiejętności dostosowane do potrzeb lokalnej i regionalnej gospodarki oraz potrzeb pracodawców. 3. W kontekście działań związanych ze wsparciem systemu kształcenia przedszkolnego i kształcenia zawodowego Krajowy program Reform eksponuje konieczność poprawy dostępności do różnych form edukacji i opieki, w tym edukacji przedszkolnej, lepsze dostosowanie kształcenia do potrzeb rynku pracy, poprawę jakości kształcenia i wychowania, wprowadzania rozwiązań, które pozwolą na wykorzystanie rozwiązań pozwalających na dostosowanie metod kształcenia do dynamicznych zmian w otoczeniu oraz oparciu całego systemu edukacji na kompleksowej i spójnej strategii uczenia się przez całe życie, ze szczególnym naciskiem na maksymalizację upowszechnienia uczenia się dorosłych. 4. Założenia programu są zgodne z Zaleceniami Rady nr 3 i 4 w zakresie wsparcia szkolnictwa zawodowego, nauczania przedszkolnego. 5. Planowana interwencja wpisuje się w realizację założeń Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju - Polska 2030 m.in. w zakresie poprawy warunków, jakości i efektywności kształcenia i szkolenia zawodowego (np. tworzenie warunków kształcenia zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy zawodowej) czy poszerzenia dostępu do edukacji przedszkolnej. Wyżej wymienione działania wpisują się również w realizację priorytetów określonych w Strategii Rozwoju Kraju 2020 odnoszących się do poprawy jakości kapitału ludzkiego. 6. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku) – działania na rzecz sprawnego, nowoczesnego i dostępnego systemu kształcenia (cel strategiczny 3. Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu,

cel operacyjny 3.4. Rozwijanie systemu kształcenia dostosowanego do specyfiki regionu).

7. W kontekście wzrostu zatrudnienia konieczne jest zapewnienie powszechnego dostępu do wysokiej jakości kształcenia czy szkoleń skorelowanych z rosnącymi potrzebami pracodawców w kontekście globalizacji gospodarki i wyzwaniom jakie ta globalizacja stawia przed przedsiębiorcami. system kształcenia ma zagwarantować płynne przejście do zatrudnienia. Działania powinny być skupione na kształtowaniu kompetencji cyfrowych, wsparcia kształcenia w zakresie przedmiotów matematyczno-przyrodniczych czy umiejętności praktycznych. U podstaw tych działań powinny mieć zastosowanie zasady niedyskryminacji i równości szans. Podejście to powinno uwzględniać także indywidualne potrzeby osób uczestniczących w procesie kształcenia, w tym także osób wymagających kształcenia specjalnego.
8. Interwencja w ramach priorytetu powinna się skupiać na inwestycjach związanych z kształceniem i szkoleniem zawodowym, zarówno w odniesieniu do kapitału ludzkiego, jak również wsparcia infrastruktury tak, aby skutecznie niwelować bariery związane ze znalezieniem zatrudnienia. Wsparcie infrastruktury powinno odpowiadać zdiagnozowanym potrzebom i deficytowym obszarom.
9. Niewystarczające wsparcie uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych, w tym w szczególności uczniów zdolnych i uczniów niepełnosprawnych, zarówno w kontekście oferty edukacyjnej, jak i infrastruktury.
10. Brak nowoczesnej lub przestarzała baza techniczna i dydaktyczna w większości szkół i placówek oświatowych w woj. lubelskim.
11. Niewystarczająca do potrzeb liczba miejsc w przedszkolach.

Część 2. Uzupelnienie do Rozdziału 4 *Zintegrowane podejście do rozwoju terytorialnego*

Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa programy operacyjne na lata 2014 - 2020, oprócz podejścia problemowego (tematycznego), powinny przewidywać mechanizmy mające na celu lepsze dostosowanie interwencji do specyficznych cech terytoriów objętych interwencją. Większość działań przewidzianych w ramach RPO WL 2014-2020 będzie realizowanych horyzontalnie, a zintegrowane podejście terytorialne stanowi jeden z elementów zapewniających intensyfikację działań na strategicznych z punktu widzenia rozwoju regionu obszarach. Kluczowym zagadnieniem w wykorzystaniu zintegrowanego podejścia terytorialnego jest budowanie wielowymiarowego partnerstwa (zgodnie z zasadą *multi-level governance*) wokół wspólnego celu tak, by realizacja poszczególnych zadań zapewniała efekty synergii. Ten sposób procedowania pozwoli na racjonalizację planowania działań przez poszczególnych partnerów tak, by środki zewnętrzne wykorzystała w najbardziej efektywny sposób.

Podejście terytorialne będzie zapewnione przez:

- zastosowanie instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych, wskazanego w art. 36 Rozporządzenia PE i Rady (UE) nr 1303/2013,
- realizację projektów zintegrowanych, których szczególnym przypadkiem będą Strategiczne Inwestycje Terytorialne dla miast subregionalnych,
- określenie preferencji w kryteriach wyboru dla projektów realizowanych w ramach wybranych osi priorytetowych na wybranych obszarach.

Interwencja ukierunkowana terytorialnie będzie oddziaływała zarówno na OSI państwowe, określone w *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego*, jak i spójne z nimi OSI wyznaczone w *Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020*³.

Biegunami rozwoju regionu są ośrodki miejskie. Województwo ma co prawda korzystnie ukształtowaną, policentryczną sieć osadniczą, niestety siła oddziaływania miast na otaczające obszary jest zdecydowanie niewystarczająca. W tym kontekście szczególnego wsparcia wymagają stolica województwa oraz ośrodki subregionalne, ponieważ ze względu na pełnione funkcje mają one największy potencjał do generowania wzrostu. Są to nośniki postępu i główny element budowania konkurencyjności regionu. Same miasta koncentrują 46,5% ludności regionu oraz niemal 64% przedsiębiorstw. Obserwowane od wielu lat procesy suburbanizacji powodują, że wskaźniki te są jeszcze wyższe gdy rozpatrywane są w kategoriach obszaru funkcjonalnego miasta. Jednocześnie miasta i ich obszary funkcjonalne borykają się z różnymi problemami, takimi jak: nadmierne obciążenie ruchem samochodowym, nieuporządkowany rozwój obszarów podmiejskich, występowanie obszarów koncentracji problemów społecznych którym często towarzyszy degradacja fizycznej tkanki miejskiej, niewykorzystane potencjały inwestycyjne. Należy przy tym podkreślić, że podejście do obszarów miejskich rozumiane jest w kategoriach funkcjonalnych, a nie administracyjnych. Oznacza to możliwość wspierania gmin wiejskich wchodzących w skład obszaru funkcjonalnego miasta przy założeniu, że planowane działania będą wynikały z dokumentu strategicznego lub planistycznego, wskazującego powiązania funkcjonalne tych jednostek.

Interwencja RPO WL 2014-2020 w stosunku do obszarów miejskich będzie dotyczyła wszystkich miast, ze szczególnym uwzględnieniem ośrodka wojewódzkiego, ośrodków subregionalnych oraz miast powiatowych. Działania będą koncentrowały się generalnie na budowaniu siły konkurencyjnej regionu poprzez wzmacnianie ponadlokalnych funkcji miast i rozszerzaniu ich rynków pracy.

³ *Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030r.)* wskazuje 7 Obszarów Strategicznej Interwencji: 1. Lubelski Obszar Metropolitalny, 2. Miasta subregionalne, 3. Obszary przygraniczne, 4. Obszary gospodarczego wykorzystania walorów przyrodniczych i kulturowych, 5. Obszary potencjalnej eksploatacji złóż kopalin, 6. Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych, 7. Nowoczesna wieś

Miasta wojewódzkie i ich obszary funkcjonalne

Na obszarze funkcjonalnym miasta wojewódzkiego podejście zintegrowane zostanie zastosowane poprzez wdrażanie ZIT dla miasta Lublin. Interwencja zostanie skierowana na:

- likwidację barier komunikacyjnych obszaru funkcjonalnego w celu zwiększenia mobilności pracowników i zwiększenia dostępu do usług publicznych zlokalizowanych na terenie miasta centralnego,
- poprawę atrakcyjności gospodarczej Lublina,
- podnoszenie jakości zasobów ludzkich w zakresie zwiększania możliwości zatrudnienia.

Zakłada się komplementarny wkład EFRR i EFS w realizację projektów w ramach ZIT z wydzieloną alokacją ok. 4,7% programu. ZIT dla miasta Lublina będzie uzupełniony projektami komplementarnymi w zakresie transportu, realizowanymi z PO *Infrastruktura i Środowisko* oraz PO *Polska Wschodnia*.

Miasta i dzielnice miast wymagające rewitalizacji

RPO WL 2014-2020 przewiduje realizację na terenie 4 miast subregionalnych projektów zintegrowanych, tzw. Strategicznych Inwestycji Terytorialnych. Interwencja zostanie skierowana na zwiększenie atrakcyjności gospodarczej tych ośrodków oraz ich obszarów funkcjonalnych z wykorzystaniem ich wewnętrznych atutów. Interwencja obejmie również działania z zakresu ochrony środowiska zapewniających rozwój tych ośrodków w sposób zrównoważony, inwestycje w niskoemisyjne systemy komunikacyjne zapewniające mobilność pracowników oraz działania z zakresu podnoszenia jakości zasobów ludzkich i włączenia społecznego.

Zakłada się komplementarny wkład EFRR i EFS w realizację projektów składających się na SIT z wydzieloną alokacją na realizację tego mechanizmu (ok. 2,9% ogólnej alokacji programu).

Inne obszary interwencji⁴ - miasta powiatowe

Siła Lublina oraz 4 miast subregionalnych nie jest na tyle duża, aby objąć swym oddziaływaniem cały obszar województwa, zapewniając tym samym dyfuzję rozwoju. W związku z tym zintegrowane podejście będzie dotyczyło również pozostałych ośrodków o statusie miasta powiatowego. Interwencja w ramach RPO WL 2014-2020 będzie się skupiała na budowaniu atrakcyjności inwestycyjnej (głównie tereny typu brownfield) oraz rewitalizacji społecznej i gospodarczej. W tym ostatnim przypadku wsparcie będzie realizowane z wykorzystaniem ustaleń *Narodowego Programu Rewitalizacji*. Na tak zaprojektowane wsparcie została przeznaczona pula środków w ramach priorytetów inwestycyjnych 3.1 oraz 9.2, stanowiąca ok. 3,5% alokacji programu.

Obszary wiejskie, w szczególności o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe

Obszary wiejskie⁵, zamieszkałe przez większość ludności województwa, charakteryzują się w wielu wypadkach nagromadzeniem negatywnych zjawisk (zarówno w sferze gospodarczej, jak i społecznej). Mimo to, wiele obszarów dysponuje wewnętrznymi potencjałami, które umiejętnie wydobyte mogą przełożyć się na sukces gospodarczy. Interwencja RPO WL koncentrować się będzie na obszarach, na których kumulacja barier o charakterze infrastrukturalnym, społecznym i ekonomicznym prowadzi

⁴ Zgodnie z Umową Partnerstwa IZ RPO mają możliwość wskazania obszarów strategicznej interwencji innych niż OSI krajowe wynikające z KSRR, których wsparcie ma szczególne znaczenie dla osiągnięcia celów danego PO

⁵ Zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 15 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia, stosowania i udostępniania krajowego rejestru urzędowego podziału terytorialnego kraju oraz związanych z tym obowiązków organów administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego (Dz. U. 1998 r. Nr 157 poz. 1031, z póź. zm.) oraz definicją GUS - na potrzeby RPO WL przyjęto definicję: **za obszary wiejskie uznaje się gminy wiejskie i części wiejskie gmin miejsko-wiejskich**. Ze względu na wymagania dotyczące monitorowania interwencji EFS na obszarach wiejskich - wybrane wskaźniki będą monitorowane dodatkowo zgodnie z klasyfikacją DEGURBA.

do trwałej marginalizacji, a w efekcie do wykluczenia z możliwości uczestniczenia w procesach rozwojowych znacznej grupy mieszkańców.

Działania w ramach RPO WL 2014-2020 mają służyć poprawie spójności społecznej, a realizowane projekty będą musiały brać pod uwagę tendencje demograficzne na danym obszarze. W związku z powyższym szczególne znaczenie będą miały działania z zakresu rewitalizacji społecznej i kulturowej, podniesienia jakości kapitału ludzkiego, rozwijania przedsiębiorczości, reorientacji zawodowej (w szczególności rolników). Na obszarach wiejskich nastąpi również koncentracja wsparcia w niektórych osiach priorytetowych wynikająca z kryteriów innych niż terytorialne (np. działania z zakresu ochrony środowiska, ochrony przeciwpowodziowej, ochrony dziedzictwa kulturowego, gospodarki odpadami, gospodarki wodno-ściekowej, produkcji energii z OZE, działania związane z walką z ubóstwem, podnoszeniem jakości edukacji, modernizacji infrastruktury transportowej). Ocenia się, że ok. 50% alokacji programu przeznaczonych na przedsięwzięcia publiczne zostanie skierowane na wsparcie obszarów wiejskich, przy czym ok. 9,17% będzie miało charakter dedykowany w ramach priorytetów inwestycyjnych 4.1 (80% alokacji na ten PI), 6.3 (50% alokacji na ten PI), 9.2 (30% alokacji na ten PI).

Polska Wschodnia

Lubelskie zaliczane jest do grupy 5 województw tworzących obszar Polski Wschodniej, w związku z tym cała interwencja RPO WL 2014-2020 będzie przyczyniała się do przełamywania barier rozwojowych w tej części makroregionu. Interwencja została zaprogramowana tak, by oba programy były komplementarne. Dotyczy to w szczególności obszaru innowacji, wspierania przedsiębiorstw oraz rozwoju ośrodka wojewódzkiego.

Obszary przygraniczne

RPO WL nie przewiduje specyficznej interwencji dla tego OSI, ponieważ zakłada się intensyfikację działań dla tego obszaru poprzez wdrażanie Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina. Obszar ten będzie również korzystał z działań dedykowanych miastom subregionalnym (3 ośrodki) i miastom powiatowym. Ze względu na fakt, iż w powiatach pogranicza występuje nagromadzenie negatywnych zjawisk społecznych obszar ten będzie korzystał z działań dedykowanych obszarom wiejskim.

Inne obszary interwencji – OSI regionalne

Projekty zintegrowane są mechanizmem mającym na celu wyłonienie i uporządkowanie oddolnych inicjatyw służących wykorzystaniu endogenicznych potencjałów rozwojowych poszczególnych części województwa. Projekt zintegrowany to wiązka zadań, realizowanych w różnych obszarach tematycznych i przez różnych partnerów. Dla tak zdefiniowanych przedsięwzięć przewidziane jest indywidualne podejście. Samorząd Województwa będzie współpracował z organizacjami tworzącymi partnerstwo na rzecz realizacji danego przedsięwzięcia zintegrowanego w celu wypracowania jego optymalnego zakresu.

Szczególnym rodzajem projektów zintegrowanych są te, które w najlepszy sposób wykorzystują potencjały rozwojowe OSI określone w Strategii Rozwoju Województwa *Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030)*. Proces identyfikacji tych przedsięwzięć trwa równoległe z opracowaniem RPO WL.

Tabela Podejście terytorialne w RPO WL 2014 – 2020

Priorytety inwestycyjne	ZIT	SIT	Miasta powiatowe	Projekty zintegrowane ⁶
Oś 1 Badania i innowacje				
1.1				
1.2.				
Oś 2 Cyfrowe Lubelskie				
2.3				
Oś 3 Konkurencyjność przedsiębiorstw				
3.1.				
3.2.				
3.3.				
3.4.				
Oś 4 Energia przyjazna środowisku				
4.1.				
Oś 5 Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna				
4.2.				
4.3.				
4.5.				
Oś 6 Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów				
5.2.				
6.1.				
6.2.				
Oś 7 Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego				
6.3.				
6.4.				
Oś 8 Mobilność regionalna i ekologiczny transport				
7.2				
7.4				
Oś 9 Rynek pracy				
8.5				
8.7				
8.8				
Oś 10 Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian				
8.9				
8.10				
Oś 11 Włączenie społeczne				
9.4				
9.7				
9.8				
Oś 12 Edukacja, umiejętności i kompetencje				
10.1				
10.3				
10.3 bis				
Oś 13 Infrastruktura społeczna				
9.1				
9.2				
10.4				

⁶ Zakres wykorzystania PI będzie zależał od ostatecznego kształtu projektów zintegrowanych.

Część 3. Uzupelnienie do Podrozdziału 4.2 *Zintegrowane działania na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich*

Miasta odgrywają bardzo ważną rolę w systemie gospodarczym i społecznym kraju, jak i regionu. Stanowią one miejsca koncentracji aktywności gospodarczej, tj. wytwarzania znacznej części wartości dodanej oraz miejsc pracy. Stanowią wreszcie miejsce zamieszkania dużej części ludności województwa. Pełnią rolę ośrodków usługowych zapewniających obsługę mieszkańców samych miast, ale także ich obszaru funkcjonalnego delimitowanego w zależności od charakteru funkcji w różnych skalach przestrzennych. Każda z tych funkcji miast generuje sieć powiązań społecznych i gospodarczych o zasięgu lokalnym, subregionalnym, regionalnym i ponadregionalnym. W ostatnich latach wyraźnie wzrasta znaczenie miast jako obszarów cechujących się największą zdolnością do kreowania wzrostu gospodarczego, szczególnie istotnych w prowadzeniu polityki rozwoju. Dostrzeżenie istotnej roli miast znajduje odzwierciedlenie w konkretnych działaniach prowadzonych, zarówno na szczeblu europejskim (zwłaszcza w Agendzie Terytorialnej UE, Karcie Lipskiej na rzecz Zrównoważonych Miast Europejskich, Deklaracji z Toledo oraz Strategii na rzecz Inteligentnego i Zrównoważonego Rozwoju Sprzyjającego Włączeniu Społecznemu EUROPA 2020), jak i krajowym (zwłaszcza w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie oraz Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju). Dlatego też IZ RPO już w roku 2012 rozpoczęła prace nad opracowaniem inwestycji zintegrowanych, które mają stać się jednym z elementów kształtowania polityki miejskiej w województwie, a przede wszystkim pozwolić na pełne osiągnięcie komplementarności w ramach podejścia zintegrowanego.

Opierając się na powyższych założeniach rozpoczęto rozmowy z przedstawicielami Miasta Lublin, na którego obszarze funkcjonalnym realizowana będzie Zintegrowana Inwestycja Terytorialna. Założono, że przy opracowywaniu Strategii ZIT miasto Lublin wraz z partnerami winno koncentrować się na osiągnięciu celu, który będzie miał wpływ na zdelimitowany obszar funkcjonalny (wyjście poza granice administracyjne miasta).

ZIT obejmować będzie swym oddziaływaniem obszar funkcjonalny Lublina, co będzie miało swój wyraz w zawiązanej umowie partnerskiej pomiędzy gminami wchodzącymi w skład lubelskiego obszaru funkcjonalnego.

Aby ułatwić prace koncepcyjne nad przygotowaniem ZIT opracowano ankietę dotyczącą opracowania ZIT, a także wstępne kryteria oceny propozycji ZIT.

Przyjęto, że podstawowe elementy ZIT obejmują:

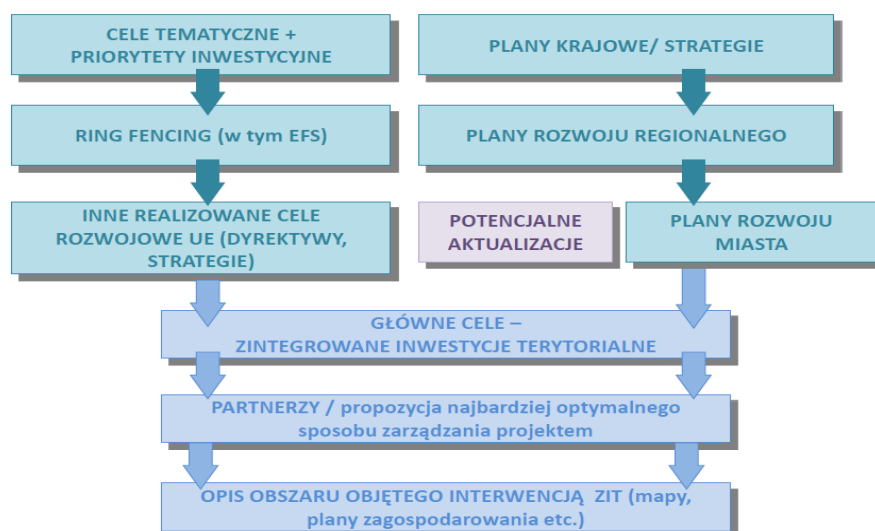
- wyznaczone terytorium oraz zintegrowaną strategię rozwoju terytorialnego;
- pakiet działań podlegających implementacji oraz
- ustalenia dotyczące zarządzania ZIT.

Miasto Lublin opracowując Program Działań ZIT winno koncentrować się na osiągnięciu celu, który będzie miał wpływ na określony obszar funkcjonalny. W związku z tym, to miasto (jako główny beneficjent ZIT) winno decydować, jak będzie wyglądała docelowa struktura służąca opracowaniu, jak i wdrożeniu ZIT. Dodatkowo to także beneficjent winien decydować o formie projektów, które w najlepszy sposób będą decydowały o osiągnięciu celów szczegółowych, a przez nie celu ogólnego ZIT. Wydaje się, że najważniejszym jest podkreślenie, że projekty realizowane w ramach ZIT mają służyć realizacji celu ZIT. Poniżej w formie wykresu zaprezentowano metodologię przyjętą przez IZ RPO.

Celem realizacji ZIT będzie *Podniesienie mieszkańcom LOF jakości życia oraz zapewnienie równego i sprawnego dostępu do usług publicznych oraz rynku pracy, poprzez utworzenie efektywnego systemu wzajemnych powiązań*. Cel główny realizowany będzie poprzez następujące cele szczegółowe:

1. Poprawa funkcjonowania systemu transportowego przyjaznego środowisku (drogi, park&ride, tabor, ścieżki rowerowe, bilet zintegrowany).
2. Wzmocnienie społeczno-gospodarczych powiązań funkcjonalnych wpływających na integrację LOF oraz zakres korzystania z funkcji metropolitalnych.

Rysunek Logika opracowania ZIT

Tryb wyboru projektów w ramach ZIT (z uwzględnieniem projektów komplementarnych):

W ramach projektów inwestycyjnych (będących projektami komplementarnymi) planuje się realizację projektów kluczowych wpisanych na indykatywne listy projektów w ramach programów operacyjnych PO PW 2014-2020, PO IS 2014-2020.

W ramach RPO WL duże projekty inwestycyjne zidentyfikowane w ramach Strategii ZIT będą uwzględnione na liście projektów strategicznych.

Ponadto planuje się, że w przypadku projektów konkursowych (inwestycyjnych i nieinwestycyjnych) jednym z członków panelu ekspertów oceniających projekt pod względem merytorycznym i strategicznym będzie przedstawiciel ZIT wskazany przez Radę Programową ZIT.

Szczegółowe ustalenia dotyczące wyboru projektów inwestycyjnych oraz nieinwestycyjnych uwzględnionych w Strategii ZIT zostaną przedstawione na dalszych etapach wdrażania RPO WL.

Tabela Tabelaryczny opis realizacji ZIT w Programie

Fundusz	Oś priorytetowa	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Szacunkowa alokacja (EUR)
EFRR	2	2	2.3	11 700 000
EFRR	3	3	3.1	4 000 000
EFRR	5	4	4.5	35 500 000
EFRR	7	6	6.4	5 300 000
EFRR	8	7	7.2	22 450 000
EFRR	13	9	9.2	14 450 000
EFS	9	8	8.5	1 000 000
			8.7	3 000 000
			8.8	1 000 000
EFS	10	8	8.9	2 000 000
EFS	11	9	9.4	250 000
			9.7	750 000
EFS	12	10	10.1	2 500 000
			10.3	1 500 000
Razem EFRR + EFS				105 400 000

Cześć 4. Uzupelnienie do Podrozdziału 4.5 Wkład planowanych przedsięwzięć w ramach programu w odniesieniu do strategii makroregionalnych i strategii morskich, z zastrzeżeniem potrzeb obszaru objętego programem zidentyfikowanych przez państwo członkowskie

Tabela Wkład RPO WL 2014 – 2020 w realizację celów SUE RMB

RPO WL	SUE RMB			Obszary Priorytetowe
	Cele			
Osie Priorytetowe	Ocalenie morza	Poprawa połączeń w regionie	Zwiększenie dobrobytu	
1. Badania i innowacje				SME, Internal Market
2. Cyfrowe Lubelskie				Health, Education, Culture
3. Konkurencyjność przedsiębiorstw				SME, Innovation
4. Energia przyjazna środowisku				Energy
5. Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna				Energy, Transport
6. Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów				Secure, Bio
7. Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego				Culture
8. Mobilność regionalna i ekologiczny transport				Transport
9. Rynek pracy				SME
10. Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian				SME
11. Włączenie społeczne				Health
12. Edukacja, umiejętności i kompetencje				Education
13. Infrastruktura społeczna				Health, Education

Część 5. Uzupełnienie do Rozdziału 5. Szczególne potrzeby obszarów geograficznych najbardziej dotkniętych ubóstwem lub grup docelowych najbardziej zagrożonych dyskryminacją lub wykluczeniem społecznym

Problematyka dotycząca planów działań na rzecz walki z ubóstwem, dyskryminacją, wyłączeniem społecznym jest przedmiotem nie tylko dokumentów strategicznych na poziomie krajowym takich jak Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności, Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju wraz ze Strategią Rozwoju Kapitału Ludzkiego i Strategią Rozwoju Kapitału Społecznego, lecz poruszona została także w Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki oraz Strategii Sprawne Państwo i innych strategiach zintegrowanych. „Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku)”, która w procesie programowania RPO jest najważniejszym dokumentem na poziomie regionalnym, również odnosi się m. in. do wspomnianej tematyki ubóstwa, dyskryminacji, wyłączenia społecznego.

W ramach RPO WL określone zostały potrzeby obszarów geograficznych, które są najbardziej dotknięte ubóstwem lub grup docelowych o najwyższym ryzyku zagrożenia dyskryminacją czy wyłączeniem społecznym.

Część 6. Uzupełnienie do Rozdziału 7. Instytucje i podmioty odpowiedzialne za zarządzanie, kontrolę i audyt oraz rola partnerów

System instytucjonalny w ramach Programu jest zgodny z systemem instytucjonalnym dla polityki spójności, opisanym w Umowie Partnerstwa.

Funkcje **Instytucji Koordynującej realizację UP** pełni minister właściwy ds. rozwoju regionalnego. Funkcję **Instytucji Zarządzającej** RPO WL pełni Zarząd Województwa Lubelskiego. Instytucja Zarządzająca pełni równocześnie funkcję **Instytucji Certyfikującej**. Nie wyklucza się powierzenia części zadań **Instytucji Pośredniczącej**, której rola i funkcje określone zostaną w stosownym porozumieniu międzyinstytucjonalnym. Nie wyklucza się także powierzenia części zadań **Instytucji Wdrażającej**. Delegowanie zadań będzie miało miejsce jedynie wtedy, gdy będzie prowadzić do poprawy skuteczności i efektywności wdrażania programu.

Szczegółowe zasady funkcjonowania systemu zarządzania, kontroli, monitoringu, ewaluacji, informacji i promocji, systemu IT przyjęte w Programie wynikają z Umowy Partnerstwa i właściwych przepisów rozporządzeń.

System informatyczny

Lokalny System Informatyczny (LSI2014) powstaje w celu rejestrowania i przechowywania danych dotyczących każdego projektu, niezbędnych do monitorowania, oceny, zarządzania finansowego, kontroli i audytu oraz na potrzeby monitorowania i ewaluacji projektów współfinansowanych z RPO WL. Wszystkie dane, jak również kontakt z interesantami oraz beneficjentami, prowadzone będą w formie elektronicznej już od momentu założenia konta w LSI2014, które umożliwi wypełnianie i składanie wszelkich wniosków oraz załączników. Wszystkie dokumenty przekazywane przez interesantów oraz beneficjentów będą przekazywane w formie elektronicznej po uprzednim ich podpisaniu bezpiecznym podpisem kwalifikowanym lub profilem zaufanym systemu ePUAP.

System zgodnie z wytycznymi wydanymi przez Ministra Rozwoju Regionalnego będzie w minimalnym wymaganym zakresie zasilany centralnym systemem informatycznym SL 2014. Będzie to realizowane z wykorzystaniem wdrożonych w systemie centralnym usług elektronicznych (Web Service).

Po osiągnięciu przez projekt konkretnego etapu w systemie LSI2014 dane zgromadzone w systemie zostaną zapisane w zdefiniowanym standardzie i automatycznie przekazane do systemu SL 2014.

Dostęp do danych zgromadzonych w LSI2014 mają:

- a) Wszystkie instytucje uczestniczące w realizacji programów operacyjnych, tj. między innymi instytucja zarządzająca, instytucje pośredniczące, instytucje wdrażające, instytucja audytowa, w zakresie niezbędnym dla prawidłowego realizowania swoich zadań;
- b) Wnioskodawcy oraz beneficjenci w zakresie danych dotyczących realizowanych przez nich projektów.

Jeżeli SL 2014 umożliwi automatyczną autoryzację użytkowników (za pośrednictwem systemu ePUAP) oraz udostępni usługi sieciowe umożliwiające ewidencjonowanie danych dotyczących RPO i obsługę procesów związanych z certyfikacją wydatków, wówczas operacje wykonywane w LSI2014 zostaną automatycznie przeniesione i odwzorowane w systemie SL 2014. W przeciwnym wypadku pracownicy RPO będą zobligowani do podwójnego wykonywania wszelkich operacji związanych z ewidencjonowaniem danych dotyczących RPO oraz certyfikacją wydatków.

Informacja i promocja

IZ jest odpowiedzialna za zapewnienie właściwej informacji i promocji programu operacyjnego.

W celu zapewnienia skutecznej koordynacji działań komunikacyjnych – zgodnie z założeniami UP - prowadzonych przez poszczególne instytucje Polska, opracowuje horyzontalny dokument - wspólną strategię komunikacji polityki spójności.

W oparciu o wspólną strategię komunikacji IZ, zgodnie z art. 116 rozporządzenia ramowego, opracowuje dla RPO WL strategię komunikacji, będącą podstawą prowadzenia działań informacyjnych i promocyjnych dla tego programu.

IZ przygotowuje również roczne plany działań o charakterze wykonawczym.

Działania informacyjne i promocyjne wspierają realizację krajowego/ regionalnego programu.

Wsparcie to będzie realizowane w szczególności poprzez:

- informowanie potencjalnych beneficjentów o możliwościach finansowania w ramach programu oraz sposobach jego pozyskania,
- dostarczanie beneficjentom informacji potrzebnych do realizacji projektów na ich różnych etapach,
- upowszechnianie wśród mieszkańców województwa roli oraz osiągnięć polityki spójności i funduszu /funduszy przez działania informacyjne i promocyjne na temat efektów i wpływu programu oraz poszczególnych projektów, a także w stosownym zakresie UP.

Kluczowe jest, aby realizując działania informacyjno-promocyjne w perspektywie programowej 2014-2020 dążyć do wzmocnienia koordynacji działań, celem utrzymania wysokiej spójności przekazu i komplementarności komunikatów oraz narzędzi.

Wyzwaniem leżącym u podstaw skutecznej komunikacji, będzie opracowanie dokumentów skierowanych do potencjalnych beneficjentów i beneficjentów, a także materiałów przeznaczonych do komunikacji w mediach, z zastosowaniem czytelnego i zrozumiałego powszechnie języka.

W okresie 2014-2020 należy położyć większy nacisk na wykorzystanie potencjału komunikacyjnego samych beneficjentów.

Kluczowe jest również wdrażanie polityk horyzontalnych, jak równy dostęp do informacji dla osób niepełnosprawnych, dbałość o środowisko naturalne oraz współpraca z partnerami społeczno-gospodarczymi.

Zarządzanie finansowe

Podstawowy mechanizm przepływów finansowych w zakresie środków funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności oparty jest o budżet środków europejskich, czyli wyodrębnioną część budżetu państwa, zasilaną transferami z Komisji Europejskiej (dochody budżetu środków europejskich),

z której następnie dokonywane są płatności na rzecz beneficjentów w kwocie odpowiadającej przyznanemu dofinansowaniu unijnemu (wydatki budżetu środków europejskich). Budżet środków europejskich nie obejmuje wydatków ponoszonych w ramach pomocy technicznej.

Instytucją dokonującą płatności jest Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK). Podstawą dokonania płatności na rzecz beneficjenta jest przekazane do BGK zlecenie płatności wystawione przez instytucję, z którą beneficjent zawarł umowę o dofinansowanie projektu, przygotowane w oparciu o zweryfikowany wniosek beneficjenta o płatność. W przypadku Państwowych Jednostek Budżetowych (PJB) realizujących projekt finansowanych z udziałem środków funduszy strukturalnych w ramach RPO WL możliwe jest pisemne upoważnienie PJB przez IZ do wystawiania zleceń płatności do BGK. W przypadku udzielenia ww. upoważnienia instytucje systemu wdrażania są wyłączone z bezpośredniego udziału w systemie przepływu środków unijnych: środki funduszy nie będą bowiem w praktyce przechodzić przez rachunki wspomnianych podmiotów.

Rozliczenie wydatków kwalifikowalnych poniesionych przez beneficjenta odbywa się na podstawie wniosku o płatność złożonego do właściwej instytucji. W oparciu o zweryfikowane wnioski o płatność instytucja wdrażająca sporządza zestawienia wydatków zawierające zagregowane wartości i dane z poszczególnych projektów, które następnie przekazuje bezpośrednio do instytucji zarządzającej. Instytucja zarządzająca, w oparciu o otrzymane dokumenty, sporządza, a następnie przesyła do KE, deklaracje i zestawienia wydatków wraz z wnioskiem o płatność okresową.

Podstawą do wyliczenia wkładu unijnego, o której mowa w art. 120 ust. 2 rozporządzenia ramowego, są całkowite wydatki kwalifikowalne.

Część 7. Uzupelnienie do Podrozdziału 7.2.1. Przedsięwzięcia podjęte w celu zaangażowania właściwych partnerów w przygotowanie programu operacyjnego oraz rola tych partnerów we wdrażaniu, monitorowaniu i ewaluacji programu operacyjnego

Zasada partnerstwa jest jednym z najważniejszych elementów programowania funduszy UE objętych zakresem EFSI. Dlatego też Samorząd Województwa Lubelskiego dokłada wszelkich starań, aby czynnie włączać do współpracy partnerów (wymienionych w art. 5 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.) oraz działać zgodnie z Kodeksem postępowania w zakresie partnerstwa na każdym etapie opracowywania Programu, a następnie jego realizacji.

Na początkowym etapie przygotowania RPO WL 2014 – 2020 istotne znaczenie miało **partnerstwo wewnątrzinstytucjonalne w ramach Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie**, którego przejawem była i jest ścisła współpraca pomiędzy jego jednostkami.

Zgodnie z zapisami Regulaminu Organizacyjnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie jednostką odpowiedzialną za koordynację prac związanych z przygotowaniem przyszłego RPO WL jest Departament Regionalnego Programu Operacyjnego (DRPO). W związku z powyższym w ramach prac nad przygotowaniem RPO WL 2014 – 2020, DRPO zainicjował partnerstwo i ścisłą współpracę z Departamentem Europejskiego Funduszu Społecznego (DEFS) - jako podmiotem odpowiedzialnym za wdrażanie komponentu regionalnego PO KL dla województwa lubelskiego w perspektywie 2007-2013 oraz Departamentem Polityki Regionalnej (DPR) - jako podmiotem odpowiedzialnym za opracowanie, monitorowanie, ewaluację i aktualizację Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego, ale także z innymi podmiotami, których zaangażowanie merytoryczne niezbędne było do właściwego przygotowania Programu. Zasady tego partnerstwa opisane zostały w dokumencie pn. *Plan działań dotyczących organizacji prac nad przygotowaniem Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014 - 2020 (Action Plan 2014 – 2020*, przyjętym przez Zarząd Województwa Lubelskiego w maju 2012 r. Dokument ten

określa działania, mające na celu zapewnienie efektywnego i skutecznego procesu przygotowania RPO WL 2014 – 2020, a także podmioty, których zaangażowanie w powyższe prace jest konieczne ze względu na posiadaną wiedzę i kompetencje wraz z zakresem ich odpowiedzialności, zakres przedmiotowy prac oraz ich harmonogram.

Ścisłe partnerstwo wewnątrzinstytucjonalne w ramach UMWL oraz bliska współpraca pomiędzy DRPO i DEFS jest dowodem wysokiej świadomości w województwie o konieczności łączenia wsparcia miękkiego i twardego, zwłaszcza, iż nowy RPO WL jest programem dwufunduszowym. Ponadto zaangażowanie w przygotowanie przyszłego RPO WL podmiotów specjalizujących się w różnych dziedzinach, wynika z faktu, iż w przyszłej perspektywie finansowej główną ideą przewodnią udzielanego wsparcia ma być podejście zintegrowane, polegające na wielosektorowym oddziaływaniu na rozwój. Dlatego też, DRPO inicjując współpracę w ramach powyższego procesu, widział **konieczność zharmonizowania i skoordynowania wsparcia udzielanego z różnych dziedzin rozwoju regionu, a także uwzględnienia zagadnienia komplementarności wsparcia.**

Oprócz podmiotów, funkcjonujących w strukturze instytucjonalnej UMWL, w prace nad przygotowaniem Programu zostali włączeni przedstawiciele strony rządowej, samorządowej, gospodarczej (przedsiębiorstwa i ich zrzeszenia), a także społecznej (organizacje pozarządowe oraz związki zawodowe). Szczegółowa lista partnerów zamieszczona została w punkcie 12.3. Wybór partnerów bazował na doświadczeniach perspektywy 2007-2013, ze szczególnym uwzględnieniem funkcjonowania Komitetu Monitorującego Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2007-2013 oraz Podkomitetu Monitorującego Program Operacyjny Kapitał Ludzki na lata 2007-2013. Ponadto podstawowymi kryteriami wyboru partnerów były:

- trafność – partnerzy musieli być powiązani tematycznie z obszarami wsparcia,
- proporcjonalność – zapewnienie wszystkim zainteresowanym partnerom reprezentacji,
- wiedza i doświadczenie – dające gwarancję wysokiej jakości dialogu merytorycznego.

Partnerzy ci zostali włączeni w proces programowania w różny sposób.

Na mocy w/w dokumentu, w celu merytorycznego wsparcia prac nad przygotowaniem RPO WL 2014 – 2020, powołano 8 Tematycznych Grup Roboczych (TGR), które zajmują się określonymi dziedzinami tematycznymi jako potencjalnymi obszarami wsparcia w przyszłym Programie. W skład każdej grupy weszli przedstawiciele poszczególnych, zaangażowanych merytorycznie, jednostek UMWL, a także **eksperti zewnętrzni**, których doświadczenie wykorzystywane było do konsultacji proponowanych rozwiązań, m.in. specjaliści z danej dziedziny, przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego, przedstawiciele środowiska naukowego, przedstawiciele instytucji, beneficjenci, których projekty zidentyfikowane zostały jako dobre praktyki. **Ww. skład poszczególnych TGR i przyjęty model współpracy sprzyjały zapewnieniu ciągłych konsultacji wewnątrzurzędowych kształtu przyszłego RPO WL 2014 – 2020.**

W ramach procesu przygotowania RPO WL 2014 – 2020 partnerzy zaangażowani zostali również poprzez przeprowadzenie **Ankiety dotyczącej perspektywy finansowej 2014 – 2020 w województwie lubelskim** (dalej: *Ankieta*). Ankieta została rozesłana do respondentów (w liczbie ok. 1400) należących do różnych grup podmiotów, tj.: jednostki samorządu terytorialnego, inne jednostki sektora publicznego, przedsiębiorcy, instytucje otoczenia biznesu, organizacje przedsiębiorców, pracodawców, szkoły wyższe, jednostki naukowe, badawcze, parki naukowe, organizacje pozarządowe / społeczne, szkoły, zakłady opieki zdrowotnej. Celem głównym *Ankiety* była identyfikacja potrzeb, oczekiwań, a przede wszystkim planów i zamierzeń podmiotów funkcjonujących w województwie lubelskim, które zainteresowane są pozyskaniem środków z RPO WL 2014 – 2020. Analizie poddano 340 pełnych odpowiedzi. Wnioski płynące z wypełnionych ankiet zostały wzięte pod uwagę w pracach nad przyszłym RPO WL 2014 – 2020, ułatwiając identyfikację potrzeb i oczekiwań w zakresie wsparcia, jakie będzie udzielane w ramach Programu.

Istotnym elementem procesu włączania partnerów w przygotowanie Programu było poddanie „*Wstępnego projektu Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020*”, zatwierdzonego przez Zarząd Województwa Lubelskiego w dn. 28 maja 2013 r., **wstępnym konsultacjom społecznym**, które przeprowadzone zostały w dn. 2 lipca – 16 sierpnia 2013 r. za pośrednictwem strony internetowej www.rpo.lubelskie.pl. Na potrzeby dialogu z partnerami oraz w celu optymalnych możliwości zgłaszania uwag i komentarzy uruchomiona została skrzynka poczty elektronicznej i przygotowany wzór formularza do konsultacji. W terminie wyznaczonym na konsultacje wpłynęło 65 wypełnionych kwestionariuszy z uwagami. Po wnikliwej ich analizie, szereg uwag zostało uwzględnionych i wprowadzonych do kolejnej wersji Programu.

Ponadto, w ramach przygotowań do opracowania projektu RPO WL 2014 – 2020, zgodnie z rekomendacjami Międzyresortowego Zespołu ds. Programowania i Wdrażania Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności, Zarząd Województwa Lubelskiego powołał **Grupę roboczą ds. wsparcia przygotowania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014- 2020** (dalej: Grupa). Sposób wyboru partnerów do przedmiotowej Grupy został oparty o zasadę reprezentatywności / przedstawicielstwa oraz powszechności, a także przejrzystości i bezstronności. Do pracy w grupie zostały wybrane podmioty, których zaangażowanie w powyższe prace jest konieczne ze względu na posiadaną wiedzę i kompetencje. Skład został zaprojektowany tak, aby odzwierciedlić szeroki zakres wsparcia i różne dziedziny rozwoju, a zasiadające w nim osoby posiadały wiedzę, kompetencje i doświadczenie w reprezentowanych dziedzinach. Grupa składa się z 49 członków reprezentujących stronę rządową, samorządową oraz partnerów społecznych i gospodarczych. Pierwsze posiedzenie Grupy odbyło się 21 sierpnia 2013 r., zaś kolejne 28.02.2014 r. Prace Grupy roboczej, są kolejnym przykładem realizacji zasady partnerstwa na etapie programowania nowej perspektywy finansowej. Głównym zadaniem Grupy jest wypracowanie wniosków i rekomendacji, które będą uzupełniały projekt RPO WL lub wskazywały na konieczność wprowadzania zmian w już istniejących zapisach, poprzez wykorzystanie praktycznej wiedzy i doświadczenia, uzupełnianych w usystematyzowany sposób wiedzą naukową. Partnerzy pełnią również funkcje opiniotwórczo-konsultacyjne jako rzecznicy grup reprezentowanych środowisk. Uczestnicy Grupy skupiają się na analizie planowanych obszarów wsparcia w kontekście potrzeb społeczno-ekonomicznych, a także rozważają, czy ich realizacja przyczyni się do osiągnięcia pożądaných celów rozwojowych oraz zaspokojenia potrzeb i rozwiązania zdiagnozowanych problemów.

Najważniejszym działaniem realizującym zasadę partnerstwa były **konsultacje społeczne**, przeprowadzone w trybie art. 19a, w związku z art. 6 ust. 2-4 *Ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju*, projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020, zatwierdzonego przez Zarząd Województwa Lubelskiego w dniu 1 października 2013 r. Konsultacje trwały w okresie od 3 października do 22 listopada 2013 r. W czasie ich trwania ogółem wpłynęło **369 uwag** do projektu RPO WL, zgłoszonych przez 66 podmiotów. W konsultacjach wzięło udział 10 różnych kategorii podmiotów, najbardziej reprezentatywną grupę stanowiły organizacje pozarządowe. Zgłaszane uwagi dotyczyły większości rozdziałów Projektu Programu. Pod względem tematycznym aż 260 zgłoszonych uwag dotyczyło przede wszystkim opisu i zakresu wsparcia zaprojektowanych Osi priorytetowych Programu (typy przedsięwzięć, grupy docelowe, rodzaje beneficjentów, alokacja środków). Najwięcej uwag tj. 34 dotyczyło Osi priorytetowej 12 *Włączenie społeczne*. Znaczna część zaproponowanych zmian odnosiła się do diagnozy sytuacji społeczno - gospodarczej województwa lubelskiego tj. Rozdziału 1. W ramach procesu konsultacji społecznych projektu RPO WL zorganizowano również 11 spotkań konsultacyjnych, w tym 10 spotkań w regionie, z których każde przeznaczone było dla podmiotów z terenu dwóch powiatów województwa lubelskiego oraz jedną ogólną konferencję zorganizowaną w Lublinie. Spotkania w regionie w ramach konsultacji społecznych zorganizowane były z dala od dużych miast i stolic poszczególnych powiatów, w celu konsultowania dokumentu w środowiskach lokalnych, na najniższym szczeblu samorządowym. Wynikające z konsultacji społecznych

rekomendacje i wypracowane wnioski zostały poddane dokładnej i pogłębionej analizie, a następnie wykorzystane do weryfikacji i uzupełnienia projektu RPO WL.

Najwięcej uwag z konsultacji dotyczyło:

- zwiększenia kwoty alokacji na priorytet 4.1, w związku z pozyskaniem dodatkowych środków w ramach RPO;
- przeformułowania i doprecyzowania zapisów, związanych z opisem obszarów wsparcia w zakresie infrastruktury kolejowej;
- rozszerzenia grupy docelowej interwencji i dopisanie oprócz przedsiębiorstw z sektora MŚ spółek z udziałem Gminy i Skarbu Państwa;
- możliwości finansowania projektów związanych z głęboką termomodernizacją budynków;
- uwzględnienia działań umożliwiających tworzenie centrów ochrony georóżnorodności – geoparków;
- wskazania odrębnego rodzaju projektów związanych z budową, przebudową i modernizacją kanalizacji deszczowej.

Sprawozdanie z konsultacji zostało zatwierdzone przez Zarząd Województwa Lubelskiego i umieszczone na stronie internetowej www.npf.rpo.lubelskie.pl.

Realizację zasady partnerstwa na etapie wdrażania zapewni Komitet Monitorujący, w którego wielopoziomowym składzie będą uczestniczyli przedstawiciele reprezentujący organy regionalne, lokalne, miejskie, partnerów społecznych i gospodarczych oraz podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie na zasadach pełnoprawnych członków. W Komitecie Monitorującym zachowana zostanie równowaga podziału miejsc w odniesieniu do przedstawicieli poszczególnych grup wchodzących w jego skład, zapewniając jak najwyższą efektywność w wykonywaniu powierzonych zadań. Szczegółowe zadania Komitetu Monitorującego będą wynikały z przepisów rozporządzenia ramowego.

Na etapie monitorowania i ewaluacji zasada partnerstwa będzie uwzględniona poprzez przekazywanie partnerom informacji o postępie realizacji Programu w systemie sprawozdawczości. Ponadto zastosowane zostaną doraźne środki w postaci wywiadów i ankiet z partnerami społecznymi, mające na celu poznanie ich opinii, uwag, które będą wykorzystane w procesie ewaluacji RPO WL 2014 – 2020.

Strategiczna Ocena Oddziaływania na Środowisko

Zgodnie z przepisami art. 53 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko, stopień szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko został uzgodniony z Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska i Państwowym Wojewódzkim Inspektorem Sanitarnym.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Lublinie przedstawił zakres prognozy, wskazując potrzebę opracowania dokumentu zgodnie z art. 51 ust. 2. ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko, z uwzględnieniem wymagań określonych w art. 52 tej ustawy.

Ponadto wskazał potrzebę, by w prognozie:

- określać, analizować i oceniać istniejące problemy ochrony środowiska dotyczące obszarów podlegających ochronie na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody;
- zidentyfikować i ocenić przewidywane znaczące oddziaływanie na środowisko wynikające z realizacji ustaleń projektowanego dokumentu, w tym na różnorodność biologiczną, ludzi, wodę, powierzchnię ziemi, krajobraz, zasoby naturalne, zabytki, dobra materialne,

z uwzględnieniem zależności między tymi elementami środowiska i między oddziaływaniami na te elementy;

- zwrócić szczególną uwagę na cele operacyjne o charakterze inwestycyjnym, których realizacja może spowodować negatywne oddziaływanie na poszczególne elementy środowiska przyrodniczego, a w szczególności na obszary objęte ochroną;
- przeanalizować i ocenić czy ustalenia projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 umożliwiają spełnienie celów środowiskowych dla jednolitych części wód podziemnych i powierzchniowych, określonych w „Planie gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły” (MP z 2011 r. Nr 49, poz. 549) wynikających z Ramowej Dyrektywy Wodnej oraz działu III ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (tj. Dz. U. z 2005 r. Nr 239, poz. 2019 z późn. zm.);
- zgodnie z zaleceniami Ministra Środowiska zwrócić szczególną uwagę na działania związane z klimatem na etapie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla regionalnych programów operacyjnych na lata 2014-2020;
- przeanalizować zbieżność przyjętych celów operacyjnych z kierunkami określonymi w SPA 2020;
- przedstawić rozwiązania mające na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko, mogących być rezultatem realizacji projektowanego dokumentu.

Ponadto Lubelski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Lublinie wniósł o sporządzenie prognozy w zakresie określonym w art. 51 ust. 2 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko, z rozwinięciem oceny czynników oddziaływania na zdrowie ludzi (narażenie na hałas, zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego, wód podziemnych i powierzchniowych, gleby) w odniesieniu do przewidywanych przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko. Podczas opracowywania projektu prognozy oddziaływania na środowisko zostały uwzględnione ww. wskazania.

Po opracowaniu Prognozy Oddziaływania na środowisko projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020, przedmiotowy dokument wraz z projektem Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020, został przedłożony Regionalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska w Lublinie i Lubelskiemu Państwowemu Wojewódzkiemu Inspektorowi Sanitarnemu w Lublinie w celu uzyskania opinii, zapewniając jednocześnie wypełnienie zobowiązań art. 54 ust. 1. ustawy o udostępnieniu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. Lubelski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Lublinie oraz Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska wydali pozytywne opinie do przedstawionej Prognozy Oddziaływania na środowisko.

W dniach od 20 listopada do 10 grudnia 2013 r. w ramach strategicznej oceny oddziaływania na środowisko odbyły się konsultacje społeczne Prognozy oddziaływania na środowisko projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 wraz z projektem Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020. Informację o rozpoczęciu konsultacji społecznych podano do publicznej wiadomości poprzez ogłoszenie na stronie internetowej www.rpo.lubelskie.pl, na tablicy ogłoszeń w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Lubelskiego oraz w dzienniku o zasięgu regionalnym na obszarze województwa lubelskiego. Do udziału w konsultacjach społecznych zaproszeni byli wszyscy zainteresowani, w tym samorządy, partnerzy społeczni i gospodarczy oraz osoby prywatne. Dokumenty konsultacyjne dostępne były w siedzibie Urzędu Marszałkowskiego w Departamencie Regionalnego Programu Operacyjnego, ul. Stefczyka 3b, 20-151 Lublin, oraz na stronie internetowej <http://www.npf.rpo.lubelskie.pl>.

Uwagi i wnioski można było zgłaszać w terminie od 20 listopada do 10 grudnia 2013 r. drogą elektroniczną za pomocą formularza uwag, a także pisemnie na adres Departamentu Regionalnego Programu Operacyjnego lub ustnie do protokołu w siedzibie Departamentu Regionalnego Programu Operacyjnego.

Ponadto w ramach konsultacji społecznych odbyły się 2 spotkania konsultacyjne. Na konferencji dotyczącej konsultacji społecznych projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (14 listopada 2013 r. w auli konferencyjnej Lubelskiego Parku Naukowo - Technologicznego S.A.), zaprezentowano wstępne założenia Prognozy oddziaływania na środowisko projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020. Kolejne spotkanie konsultacyjne odbyło się dnia 9 grudnia 2013 r. w siedzibie Departamentu Regionalnego Programu Operacyjnego.

W ramach przeprowadzonych konsultacji społecznych na etapie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, do Urzędu Marszałkowskiego wpłynęły uwagi od 3 podmiotów. Szczegółowe wyjaśnienia i odpowiedzi do otrzymanych uwag zawarte zostały w uzasadnieniu. Podsumowanie i uzasadnienie zostały zatwierdzone przez Zarząd Województwa Lubelskiego i umieszczone na stronie internetowej www.npf.rpo.lubelskie.pl.

Część 8. Uzupelnienie do Rozdziału 8. Koordynacja między funduszami Polityki Spójności, EFROW, EFMR oraz innymi unijnymi i krajowymi instrumentami finansowania oraz EBI

Tabela Obszary koordynacji i komplementarności RPO WL z funduszami i instrumentami wraz z charakterystycznymi dla nich możliwymi mechanizmami i strukturami koordynacyjnymi⁷

Fundusz/ instrument	Obszar koordynacji i komplementarności	Cel komplementarności w danym obszarze	Możliwe mechanizmy i struktury koordynacyjne		Rozwiązania dot. koordynacji z PO EWT
			Poziom programowania	Poziom wdrażania	
Oś 1 Badania i Innowacje (CT 1)					
EFRR	<p>PO IR:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ wsparcie działalności B+R przedsiębiorstw (CT 1), ➤ zwiększenie potencjału przedsiębiorstw do prowadzenia działalności innowacyjnej (CT 1). ➤ wsparcie infrastruktury sfery B+R oraz badań w jednostkach naukowych (CT 1). <p>PO PW:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ wsparcie przedsiębiorstw w zakresie działalności B+R+I, zwiększenie potencjału IOB do świadczenia usług na rzecz przedsiębiorstw w zakresie działalności innowacyjnej, B+R i wdrożeniowej (CT1). <p>INTERREG EUROPA:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ poprawa wdrażania polityk i programów rozwoju regionalnego, związanych z infrastrukturą badań i innowacji oraz wspierających wprowadzenie innowacji przez podmioty prowadzące działalność w obszarach „inteligentnej specjalizacji” i szans innowacyjnych. <p>PO EUROPA ŚRODKOWA:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania naukowe i innowacje, ➤ poprawa ramowych warunków dla innowacji. <p>PO REGION MORZA BAŁTYCKIEGO:</p>	<p>Wzrost innowacyjności w regionie</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ukierunkowanie wsparcia na obszary gospodarki określone w ramach inteligentnej specjalizacji województw, ➤ Podział zakresów interwencji (linia demarkacyjna), ➤ Identyfikacja komplementarnych osi priorytetowych w różnych programach. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kryteria wyboru, ➤ Mapa projektów. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zapewnienie przepływu informacji pomiędzy instytucjami ➤ Identyfikacja komplementarnych przedsięwzięć, wynikających z realizacji projektów międzynarodowych

⁷Możliwe mechanizmy i struktury koordynacji wspólne dla wszystkich funduszy i instrumentów zawarte zostały w części opisowej.

	➤ Wspieranie wdrażania innowacji przez rynek.				
Instrumenty unijne	<u>Horyzont 2020:</u> ➤ Wsparcie współpracy i infrastruktury badawczej, ➤ Wsparcie innowacji w MŚP.				
Oś 2 Cyfrowe Lubelskie (CT 2)					
EFRR	<u>PO PC:</u> ➤ rozwój e-usług publicznych (CT 2). ➤ E-integracja i e-aktywizacja na rzecz zwiększenia aktywności oraz jakości korzystania z Internetu (CT 2). <u>RPO:</u> ➤ zastosowanie TIK w transporcie (CT 7).	Zwiększenie wykorzystania TIK w gospodarce i społeczeństwie	➤ Podział zakresów interwencji (linia demarkacyjna), ➤ Identyfikacja komplementarnych osi priorytetowych w różnych programach, ➤ Instrumenty terytorialne ułatwiające komplementarność w sensie geograficznym (ZIT i SIT).	➤ Kryteria wyboru, ➤ Mapa projektów, ➤ Finansowanie krzyżowe.	
EFS	<u>PO WER:</u> ➤ tworzenie warunków do rozwoju nowoczesnych metod wspierania uczenia się (CT 10). ➤ rozwój systemów zarządzania w uczelniach (CT 10). <u>RPO:</u> ➤ budowa kompetencji cyfrowych z zakresu TIK (CT 10).				
Oś 3 Konkurencyjność przedsiębiorstw (CT 3)					
EFRR	<u>PO IR:</u> ➤ wzrost umiędzynarodowienia działalności przedsiębiorstw (CT 3), rozwój i profesjonalizacja proinnowacyjnych usług IOB (CT 1). <u>PO PW:</u> ➤ stworzenie warunków sprzyjających powstawaniu MŚP (CT 3), wsparcie internacjonalizacji MŚP (CT 3). <u>PO INTERREG EUROPA:</u> ➤ poprawa wdrażania polityk i programów rozwoju regionalnego, wspierających MŚP w wypracowywaniu i osiąganiu wzrostu gospodarczego oraz wprowadzaniu innowacji na wszystkich etapach ich cyklu życia.	Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw	➤ Podział zakresów interwencji (linia demarkacyjna), ➤ Identyfikacja komplementarnych osi priorytetowych w różnych programach, ➤ Instrumenty terytorialne ułatwiające komplementarność w sensie geograficznym (ZIT i SIT).	➤ Kryteria wyboru, ➤ Mapa projektów.	➤ Zapewnienie przepływu informacji pomiędzy instytucjami ➤ Identyfikacja komplementarnych przedsięwzięć, wynikających z realizacji projektów międzynarodowych
EFS	<u>PO WER:</u> ➤ podniesienie jakości zarządzania rozwojem przedsiębiorstw (CT 8), rozwój ekonomii społecznej (CT 9), poprawa warunków				

	<p>prowadzenia działalności gospodarczej(CT 11).</p> <p><u>RPO:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ wsparcie na początkowym etapie prowadzenia działalności gospodarczej (CT 8). ➤ rozwój ekonomii społecznej (CT 9) 				
EFFROW	<p><u>PROW:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ wsparcie działalności w zakresie przetwórstwa i marketingu produktów rolnych, ➤ wsparcie działalności gospodarczej dotyczącej świadczenia usług rolniczych, ➤ wsparcie Grup Producentów Rolnych, ➤ ułatwianie różnicowania działalności. 				
Instrumenty unijne	<p><u>COSME:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Poprawa warunków dla konkurencyjności i trwałości przedsiębiorstw. ➤ Promowanie przedsiębiorczości. ➤ Poprawa dostępu MSP do finansowania w formie kapitału lub pożyczek. ➤ Poprawa dostępu do rynków Unii i na świecie. <p><u>Horyzont 2020:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Wsparcie innowacji w MŚP. 				
EBI	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wsparcie przedsiębiorczości 				<ul style="list-style-type: none"> ➤ Identyfikacja wspólnych obszarów interwencji, kategorii beneficjentów.
Oś 4 Energia przyjazna środowisku (CT 4)					
EFRR	<p><u>RPO:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ poprawa efektywności energetycznej przedsiębiorstw (CT 4), poprawa efektywności energetycznej sektora użyteczności publicznej i mieszkaniowego (CT 4). 				
FS	<p><u>PO IiŚ:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ inwestycje w zakresie wytwarzania energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych (CT 4), poprawa efektywności energetycznej przedsiębiorstw (CT 4), poprawa efektywności energetycznej sektora użyteczności publicznej i mieszkaniowego (CT 4), rozwój systemu inteligentnych sieci energetycznych (CT 4), wsparcie skojarzonej produkcji energii elektrycznej i ciepła (CT 4). 	Zwiększenie efektywności energetycznej gospodarki regionu	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podział zakresów interwencji (linia demarkacyjna), ➤ Identyfikacja komplementarnych osi priorytetowych w różnych programach. ➤ Instrumenty terytorialne ułatwiające komplementarność w sensie 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kryteria wyboru, ➤ Mapa projektów. 	

			geograficznym (SIT).		
Oś 5 Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna (CT 4)					
EFRR	<p><u>PO PW:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ zrównoważona mobilność miejska (CT 4). ➤ rozwój transportu kolejowego (CT 7). <p><u>RPO:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ inwestycje w zakresie wytwarzania energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych (CT 4). ➤ rozwój transportu kolejowego (CT 7). <p><u>PO INTERREG EUROPA:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ poprawa wdrażania polityk i programów rozwoju regionalnego, związanych z przejściem na gospodarkę niskoemisyjną. <p><u>PO EUROPA ŚRODKOWA:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Wspieranie efektywności energetycznej infrastruktury publicznych i wykorzystywania przez nie energii ze źródeł odnawialnych, ➤ Wspieranie wdrażania strategii niskiej emisji węglowej w miastach i regionach, zmniejszenie zależności energetycznej oraz współpraca w zakresie zmian klimatu. ➤ Wspieranie niskoemisyjnej mobilności w funkcjonalnych obszarach miejskich. <p><u>PO REGION MORZA BAŁTYCKIEGO:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Zwiększenie produkcji i wykorzystania zrównoważonych odnawialnych źródeł energii. ➤ Zwiększenie efektywności energetycznej w oparciu o większy potencjał sektorów publicznego i prywatnego. 	Zwiększenie efektywności energetycznej gospodarki regionu i zmniejszenie emisyjności w regionie	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podział zakresów interwencji (linia demarkacyjna), ➤ Identyfikacja komplementarnych osi priorytetowych w różnych programach, ➤ Instrumenty terytorialne ułatwiające komplementarność w sensie geograficznym (ZIT i SIT). 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kryteria wyboru, ➤ Mapa projektów. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zapewnienie przepływu informacji pomiędzy instytucjami ➤ Identyfikacja komplementarnych przedsięwzięć, wynikających z realizacji projektów międzynarodowych
FS	<p><u>PO IiŚ:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ inwestycje w zakresie wytwarzania energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych (CT 4), poprawa efektywności energetycznej przedsiębiorstw (CT 4), poprawa efektywności energetycznej sektora użyteczności publicznej i mieszkaniowego (CT 4), gospodarka niskoemisyjna w miastach i na ich obszarach funkcjonalnych (CT 4). ➤ zrównoważona mobilność miejska (CT 4), rozwój transportu 				

	kolejowego (CT 7).				
EFMR	<u>PO RiM:</u> ➤ audyty efektywności energetycznej i programy związane z efektywnością energetyczną.				
Oś 6 Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów (CT 5)					
EFRR	<u>PO INTERREG EUROPA:</u> ➤ poprawa wdrażania polityk i programów rozwoju regionalnego, związanych z ochroną środowiska.	Wzmocnienie odporności na negatywne skutki zmiany klimatu	➤ Podział zakresów interwencji (linia demarkacyjna), ➤ Identyfikacja komplementarnych osi priorytetowych w różnych programach, ➤ Instrumenty terytorialne ułatwiające komplementarność w sensie geograficznym (SIT).	➤ wyboru, ➤ Mapa projektów.	➤ Zapewnienie przepływu informacji pomiędzy instytucjami ➤ Identyfikacja komplementarnych przedsięwzięć, wynikających z realizacji projektów międzynarodowych
FS	<u>PO IiŚ:</u> ➤ działania w zakresie wzmocnienia odporności na zagrożenia związane ze zmianami klimatu i zwiększenia możliwości reagowania na nie (CT 5).				
EFFROW	<u>PROW:</u> ➤ zapobieganie, minimalizacja skutków klęsk żywiołowych lub katastrof.				
Instrumenty unijne	<u>LIFE:</u> ➤ łagodzenie i dostosowanie się do skutków zmiany klimatu.				
Oś 6 Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów (CT 6)					
EFRR	<u>PO INTERREG EUROPA:</u> ➤ poprawa wdrażania polityk i programów rozwoju regionalnego, związanych z ochroną środowiska i promowaniem efektywnego gospodarowania zasobami. <u>PO REGION MORZA BAŁTYCKIEGO:</u> ➤ Poprawa stanu środowiska naturalnego wód regionalnych poprzez bardziej efektywną gospodarkę wodną.	Poprawa jakości środowiska w regionie	➤ Podział zakresów interwencji (linia demarkacyjna), ➤ Identyfikacja komplementarnych osi priorytetowych w różnych programach.	➤ Kryteria ➤ wyboru, ➤ Mapa projektów.	➤ Zapewnienie przepływu informacji pomiędzy instytucjami ➤ Identyfikacja komplementarnych przedsięwzięć, wynikających z realizacji projektów międzynarodowych
FS	<u>PO IiŚ:</u> ➤ gospodarka odpadami (CT 6), gospodarka wodno-ściekowa (CT 6).				
Instrumenty unijne	<u>LIFE:</u> ➤ działania na rzecz ochrony środowiska i efektywnego gospodarowania zasobami.				
Oś 7 Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego (CT 6)					

EFRR	<u>PO PC:</u> ➤ efektywne wykorzystanie zasobów kulturowych (CT 2). <u>PO IiŚ:</u> ➤ ochrona zabytków i rozwój zasobów kultury (CT 6). <u>RPO:</u> ➤ efektywne wykorzystanie zasobów kulturowych (CT 2), ➤ rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich (CT 9). <u>PO INTERREG EUROPA:</u> ➤ poprawa wdrażania polityk i programów rozwoju regionalnego, w obszarze ochrony i rozwoju dziedzictwa naturalnego i kulturowego. <u>PO EUROPA ŚRODKOWA:</u> ➤ Wsparcie dla działań z zakresu ochrony i zrównoważonego wykorzystywania dziedzictwa kulturowego i naturalnego.				➤ Zapewnienie przepływu informacji pomiędzy instytucjami ➤ Identyfikacja komplementarnych przedsięwzięć, wynikających z realizacji projektów międzynarodowych	
FS	<u>PO IiŚ:</u> ➤ ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej oraz wsparcie ośrodków prowadzących działalność w zakresie edukacji ekologicznej (CT 6).	Zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych				
EFFROW	<u>PROW:</u> ➤ odbudowa i poprawa stanu dziedzictwa kulturowego, ➤ zachowanie różnorodności biologicznej i krajobrazu.			➤ Podział zakresów interwencji (linia demarkacyjna), ➤ Identyfikacja komplementarnych osi priorytetowych w różnych programach, ➤ Instrumenty terytorialne ułatwiające komplementarność w sensie geograficznym (ZIT i SIT).	➤ Kryteria wyboru, ➤ Mapa projektów.	
EFMR	<u>PO RiM:</u> ➤ ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej.					
Instrumenty unijne	<u>KREATYWNA EUROPA:</u> ➤ działania służące w szczególności zapewnianiu większej popularyzacji bogactwa i różnorodności kulturowej, ➤ wspieranie inicjatyw polegających na prezentacji i promowaniu różnorodnych europejskich dzieł audiowizualnych. <u>LIFE:</u> ➤ działania na rzecz różnorodności biologicznej i rozwoju sieci Natura 2000.					
Oś 8 Mobilność regionalna i ekologiczny transport (CT 7)						
EFRR	<u>PO IiŚ:</u> ➤ budowa/przebudowa dróg stanowiących połączenie do sieci TEN-T, poprawa bezpieczeństwa i przepustowości ruchu na drogach (CT 7).	Zwiększenie transportowej dostępności regionu	➤ Podział zakresów interwencji (linia demarkacyjna), ➤ Identyfikacja	➤ Kryteria wyboru, ➤ Mapa projektów.	➤ Zapewnienie przepływu informacji pomiędzy instytucjami	

	<p><u>PO PW:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ poprawa spójności sieci drogowej (CT 7), wsparcie infrastruktury transportowej (CT 4). ➤ rozwój transportu kolejowego (CT 7). <p><u>RPO:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ wsparcie systemów zarządzania drogami i infrastruktury informacji przestrzennej (CT 2). ➤ wsparcie infrastruktury transportowej (CT 4). <p><u>PO EUROPA ŚRODKOWA:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ promowanie transportu zorganizowanego i usuwanie niedoborów przepustowości w najważniejszych infrastrukturach sieciowych. ➤ Zwiększenie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T. 		<p>komplementarnych osi priorytetowych w różnych programach,</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Instrumenty terytorialne ułatwiające komplementarność w sensie geograficznym (ZIT). 		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Identyfikacja komplementarnych przedsięwzięć, wynikających z realizacji projektów międzynarodowych
FS	<p><u>PO IiŚ:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ inwestycje kolejowe w sieci TEN-T (CT 7), wsparcie transportu kolejowego (CT 7). ➤ inwestycje drogowe w sieci TEN-T (CT 7). 				
Instrumenty unijne	<p><u>CEF:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Usuwanie wąskich gardła, uzupełnienie brakujących połączeń. ➤ Zrównoważony i efektywny transport. 				
Oś 9 Rynek pracy (CT 8)					
EFRR	<p><u>PO PW:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ stworzenie warunków sprzyjających powstawaniu MŚP (CT 3). 				
EFS	<p><u>PO WER:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ ułatwienie rozpoczęcia działalności gospodarczej, zwiększanie szans osób młodych na znalezienie zatrudnienia (CT 8). ➤ wyrównywanie szans płci na rynku pracy i godzenie życia zawodowego i prywatnego (CT 8), wzrost efektywności instytucji rynku pracy (CT 8), poprawa warunków prowadzenia działalności gospodarczej (CT 11). <p><u>RPO:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ wspieranie adaptacyjności przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian (CT 8), wsparcia zatrudnienia i wydłużenia aktywności osób starszych (CT 8). ➤ aktywizacja społeczno- zawodowa osób zmarginalizowanych i zagrożonych wykluczeniem społecznym (CT 9), rozwój 	<p>Wzrost zatrudnienia w regionie</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podział zakresów interwencji (linia demarkacyjna), ➤ Identyfikacja komplementarnych osi priorytetowych w różnych programach. ➤ Instrumenty terytorialne ułatwiające komplementarność w sensie geograficznym (ZIT i SIT). 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kryteria wyboru, ➤ Mapa projektów. ➤ Finansowanie krzyżowe. 	

	<p>przedsiębiorczości społecznej (CT 9).</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ dostosowanie kwalifikacji do wymagań rynku pracy (CT 10). 				
EFFROW	<p><u>PROW:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ ułatwianie zakładania małych przedsiębiorstw. ➤ wsparcie rozwoju lokalnego w zakresie rozwoju przedsiębiorczości. 				
Instrumenty unijne	<p><u>Erasmus dla wszystkich:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ podniesienie poziomu kluczowych kompetencji i umiejętności, w szczególności w zakresie ich przydatności dla rynku pracy. <p><u>PSCI:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ usługi w zakresie rekrutacji i zatrudniania pracowników. ➤ Zwiększenie samozatrudnienia i rozwój biznesu. <p><u>EFG:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Usługi mające na celu reintegrację zwolnionych pracowników z rynkiem pracy. <p><u>COSME:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Promowanie przedsiębiorczości. ➤ Poprawa dostępu MSP do finansowania w formie kapitału lub pożyczek. 				
Oś 10 Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian (CT 8)					
EFRR	<p><u>RPO:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ infrastruktura ochrony zdrowia (CT 9). 				
EFS	<p><u>PO WER:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ wspieranie adaptacyjności przedsiębiorstw do zmian (CT 8), poprawa zdrowia zasobów pracy (CT 8), wzrost efektywności instytucji rynku pracy (CT 8), zwiększanie powiązania systemu edukacji i umiejętności osób z potrzebami rynku pracy (CT 10). <p><u>RPO:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ godzenie życia zawodowego i prywatnego (CT 8). ➤ zwiększanie powiązania systemu edukacji i umiejętności osób z potrzebami rynku pracy (CT 10). 	Poprawa konkurencyjności zasobów pracy	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podział zakresów interwencji (linia demarkacyjna), ➤ Identyfikacja komplementarnych osi priorytetowych w różnych programach. ➤ Instrumenty terytorialne ułatwiające komplementarność w sensie geograficznym (ZIT i SIT). 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kryteria wyboru, ➤ Mapa projektów. ➤ Finansowanie krzyżowe. 	
Instrumenty unijne	<p><u>PSCI:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ wsparcie osób zagrożonych utratą pracy. <p><u>Horyzont 2020:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Poprawa zdrowia i dobrostanu przez całe życie. 				

	<p><u>EFG:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Usługi mające na celu reintegrację zwolnionych pracowników z rynkiem pracy. <p><u>COSME:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Poprawa warunków dla konkurencyjności i trwałości przedsiębiorstw. 				
Oś 11 Włączenie społeczne (CT 9)					
EFRR	<p><u>PO PC:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ cyfrowa integracja i aktywizacja grup zagrożonych wykluczeniem cyfrowym, wsparcie inicjatyw społecznych na rzecz aktywizacji cyfrowej oraz e-integracji (CT 2). <p><u>RPO:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ e-zdrowie (CT 2). ➤ infrastruktura przedsiębiorstw społecznych (CT 3), ➤ infrastruktura ochrony zdrowia i usług społecznych (CT 9), ➤ kompleksowe działania rewitalizacyjne (CT 9). 	Poprawa spójności społecznej w regionie	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podział zakresów interwencji (linia demarkacyjna), ➤ Identyfikacja komplementarnych osi priorytetowych w różnych programach. ➤ Instrumenty terytorialne ułatwiające komplementarność w sensie geograficznym (ZIT i SIT). 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kryteria wyboru, ➤ Mapa projektów. ➤ Finansowanie krzyżowe. 	
EFSS	<p><u>PO WER:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ zwiększanie szans osób młodych na znalezienie zatrudnienia (CT 8). ➤ poprawa szans na włączenie społeczne/integrację społeczną osób w szczególnie trudnej sytuacji życiowej i zawodowej (CT 9), poprawa dostępu do wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych (CT 9), rozwój ekonomii społecznej (CT 9). <p><u>RPO:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ aktywizacja zawodowa grup defaworyzowanych (CT 8), wsparcie na rzecz osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej (CT 8), godzenie życia zawodowego i prywatnego (CT 8). ➤ przeciwdziałanie dezaktywacji zawodowej z przyczyn zdrowotnych (CT 8). 				
EFROW	<p><u>PROW:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ wsparcie rozwoju lokalnego w zakresie rozwoju infrastruktury społecznej. 				

Instrumenty unijne	<u>EFG:</u> ➤ Usługi mające na celu reintegrację zwolnionych pracowników z rynkiem pracy. <u>PSCI:</u> ➤ wspieranie rozwoju przedsiębiorstw społecznych. <u>Europejski Fundusz Pomocy Najbardziej Potrzebującym:</u> ➤ Ponowna integracja społeczna osób najbardziej potrzebujących. ➤ Pomoc osobom najbardziej potrzebującym (bezdomni, skrajnie ubodzy).				
Oś 13 Infrastruktura społeczna (CT 9)					
EFRR	<u>PO PC:</u> ➤ podniesienie dostępności i jakości e-usług publicznych w sektorze ochrony zdrowia (CT 2), ➤ cyfrowa integracja i aktywizacja grup zagrożonych wykluczeniem cyfrowym, wsparcie inicjatyw społecznych na rzecz aktywizacji cyfrowej oraz e-integracji (CT 2). <u>PO liŚ:</u> ➤ infrastruktura ochrony zdrowia (CT 9). <u>RPO:</u> ➤ e-zdrowie (CT 2).				
EFS	<u>PO WER:</u> ➤ poprawa szans na włączenie społeczne/integrację społeczną osób w szczególnie trudnej sytuacji życiowej i zawodowej (CT 9), poprawa dostępu do wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych (CT 9), podniesienie kwalifikacji kadr medycznych (CT 10). <u>RPO:</u> ➤ aktywizacja zawodowa grup defaworyzowanych (CT 8). ➤ poprawa zdrowia zasobów pracy (CT 8). ➤ włączenie społeczne osób zmarginalizowanych i zagrożonych wykluczeniem społecznym (CT 9), poprawa dostępu do wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych (CT 9).	Poprawa spójności społecznej w regionie	➤ Podział zakresów interwencji (linia demarkacyjna), ➤ Identyfikacja komplementarnych osi priorytetowych w różnych programach, ➤ Instrumenty terytorialne ułatwiające komplementarność w sensie geograficznym (ZIT i SIT).	➤ Kryteria wyboru, ➤ Mapa projektów. ➤ Finansowanie krzyżowe.	
EFFROW	<u>PROW:</u> ➤ wsparcie rozwoju lokalnego w zakresie rozwoju infrastruktury społecznej.				
Instrumenty	<u>PSCI:</u>				

unijne	<ul style="list-style-type: none"> ➤ wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, wspieranie rozwoju przedsiębiorstw społecznych. <u>Europejski Fundusz Pomocy Najbardziej Potrzebującym:</u> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Ponowna integracja społeczna osób najbardziej potrzebujących. ➤ Pomoc osobom najbardziej potrzebującym (bezdomni, skrajnie ubodzy). <u>Horyzont 2020:</u> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Zdrowie, zmiany demograficzne i dobrostan. 				
Oś 12 Edukacja, umiejętności i kompetencje (CT 10)					
EFRR	<u>PO PC:</u> <ul style="list-style-type: none"> ➤ rozwój kompetencji cyfrowych społeczeństwa (CT 2). <u>RPO:</u> <ul style="list-style-type: none"> ➤ e-edukacja (CT 2), ➤ infrastruktura edukacyjna (CT 10). 	<p>Zwiększenie powiązania systemu kształcenia z potrzebami rynku pracy</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podział zakresów interwencji (linia demarkacyjna), ➤ Identyfikacja komplementarnych osi priorytetowych w różnych programach. ➤ Instrumenty terytorialne ułatwiające komplementarność w sensie geograficznym (ZIT i SIT). 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kryteria wyboru, ➤ Mapa projektów. ➤ Finansowanie krzyżowe. 	
EFS	<u>PO WER:</u> <ul style="list-style-type: none"> ➤ wsparcie systemu oświaty w zakresie podwyższenia jakości pracy szkół, działania w zakresie rozwoju metod wspierających procesy uczenia się (CT 10), zwiększanie powiązania systemu edukacji i umiejętności osób z potrzebami rynku pracy, rozwój uczenia się przez całe życie (CT 10), podniesienie jakości kształcenia i szkolenia zawodowego (CT 10). ➤ rozwój szkolnictwa dostosowanego do wymogów rynku pracy (CT 10). <u>RPO:</u> <ul style="list-style-type: none"> ➤ dostosowanie kwalifikacji do potrzeb rynku pracy (CT 8). ➤ wspieranie rozwoju kwalifikacji pracowników zgodnie ze zdiagnozowanymi potrzebami pracodawców (CT 8). 				
EFFROW	<u>PROW:</u> <ul style="list-style-type: none"> ➤ szkolenia zawodowe i uczenie się przez całe życie. 				
Instrumenty unijne	<u>Erasmus dla wszystkich:</u> <ul style="list-style-type: none"> ➤ podniesienie poziomu kluczowych kompetencji i umiejętności, w szczególności w zakresie ich przydatności dla rynku pracy i społeczeństwa. ➤ wspieranie poprawy jakości, doskonałości innowacyjnej i umiędzynarodowienia instytucji edukacyjnych, 				

	➤ wspieranie modernizacji systemów kształcenia i szkolenia.				
Oś 13 Infrastruktura społeczna (CT 10)					
EFRR	<u>RPO:</u> ➤ e-edukacja (CT 2).	Poprawa jakości systemu kształcenia w regionie	➤ Podział zakresów interwencji (linia demarkacyjna), ➤ Identyfikacja komplementarnych osi priorytetowych w różnych programach, ➤ Instrumenty terytorialne ułatwiające komplementarność w sensie geograficznym (SIT).	➤ Kryteria wyboru, ➤ Mapa projektów.	
EFS	<u>PO WER:</u> ➤ wsparcie systemu oświaty w zakresie podwyższenia jakości pracy szkół, działania w zakresie rozwoju metod wspierających procesy uczenia się (CT 10), podniesienie jakości kształcenia i szkolenia zawodowego (CT 10). <u>RPO:</u> ➤ poprawa jakości usług edukacyjnych (CT 10).				
Instrumenty unijne	<u>Erasmus dla wszystkich:</u> ➤ podniesienie poziomu kluczowych kompetencji i umiejętności.				